

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

43641

122

Josip Juraj Strossmayer.

O pedesetгодиšnjici njegova biskupovanja

napisao

JANKO BARLÈ.

Na svijet izdalo

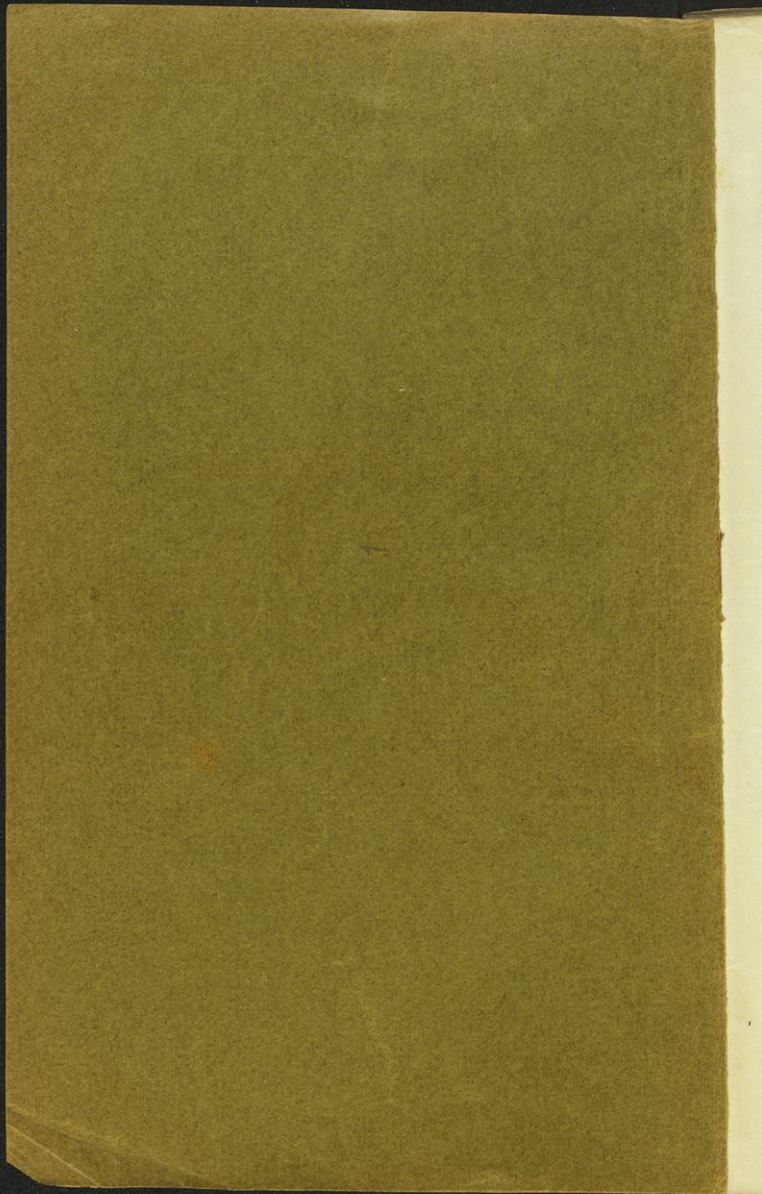
DRUŠTVO SV. JERONIMA.

U ZAGREBU.

Tisak Dioničke tiskare.

1900.

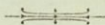
PUČKA KNJIŽNICA

IZDAVANA

DRUŠTVOM SVETOJERONIMSKIM.

KNJIGA CXXII.

JOSIP JURAJ STROSSMAYER.

O PEDESETGODIŠNJICI NJегоVOG BISKUPOVANJA

NAPISAO

JANKO BARLĚ.

U ZAGREBU.

TISAK DIONIČKE TISKARE.

1900.

JOSIP JURAJ STROSSMAYER.

O PEDESETGODIŠNJIČI NJEGOVOG BISKUPOVANJA

NAPISAO

JANKO BARLE.

NA SVIJET IZDALO

DRUŠTVO SV. JERONIMA.

26/10

80

U ZAGREBU.

TISAK DIONIČKE TISKARE.

1900.

+43641

43641

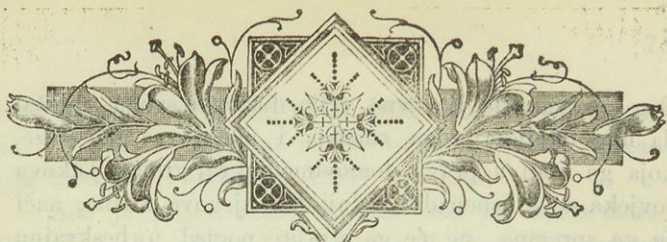
030001885

Josip Juraj Strossmayer.

Joseph Jurek Strossmayer.

Mjesto pripomenka.

Lijepo je gledati, kad se o kakovoj svečanoj zgodi oko sijedog oca sakupe mnogobrojna njegova djeca, unučad i praunučad, pa upiru u njegovo časno lice svoje oči, puni zahvalnosti, ljubavi i odanosti, moleći nebeskog Oca, da im ga još dugo uzdrži. Ako je to lijepa svečanost za pojedinu obitelj i rod, još je ljepša svečanost, ako se čitav narod sakupi oko kojeg od svojih zaslužnih muževa, da mu izrazi svoje priznanje za njegove zasluge i zahvalnost za njegov mnogo-godišnji rad.

Domovina hrvatska ponosi se, što je svomu narodu dala sina, kojemu pripada s punim pravom naslov: otac domovine, a taj je Josip Juraj Strossmayer. Narod hrvatski već se mnogo puta sakupljao oko tog svog dobrog oca i pastira, ali jamačno nikad radosnije, nego ove godine, kad on slavi rijetku slavu, pedesetgodišnjicu svog biskupovanja.

Pedeset godina, lijepo je razdoblje u čovječjem životu. Svaki dan donša nam novih muka, novih napora, ali i nove utjehe. Sretan čovjek, koji može mirnim okom pogledati natrag na dane svoje prošlosti, koji je sebi svijestan, da je dobro upotrebio sile, koje mu je

Bog darovao, da je revno vršio dužnosti svoga staleža, da nije okaljao svoga značaja i udaljio se od staze, koja ga vodi u pravu domovinu onkraj groba. Takova čovjeka ne će iznenaditi zadnji dan njegova života, naći će ga spremna, ne će ga strašiti pogled u beskrajnu vječnost!

Pedeset godina biskupovanja — dug je to niz napora, borbe i rada, što ga od biskupa traži ta uzvišena pastirska služba. Dobar pastir živi za svoje ovce, pripravan je za njih dati i život svoj. Dobar pastir čuti sa svojim ovcama, njihove bijede terete i njega, osobito, kad im želi pomoći, a ne može. Znak je osobite pomoći božje, osobitog božjeg odredjenja, kad tko tu tešku, ali uzvišenu službu kroz dugih pedeset godina vrši. Rijetki su biskupi, koji su to dočekali!

Providnosti božjoj valja da osobitim načinom zahvalimo, što nam je u ovim teškim danima po crkvu i domovinu uzdržala toliko godina biskupa, kakav je Strossmayer. On sam napisao je prigodom četrdeset-godišnjice svog biskupovanja: „— Ja se, mogu reć, pored slabijeg zdravlja svoga nisam dugomu životu nadao. Bog mi ga je dobio i sveti bez dvojbe iz stanovitih svetih svrha dosele uzdržao, a uzdržaje ga i danas. Njemu dakle na tom velikom daru, budi vječita hvala i slava! Njemu je svaki čas života moga, njemu i svetoj crkvi njegovoj bio je do sele posvećen, a posvećen će ostati do posljednjega daha života moga. Ja sam u sveto apoštolsko zvanje stupio sa osobitom i to čvrstom i nepomičnom namjerom: da u novom stanju i zvanju svom vazda i vazda ljubav i privrženost prema Bogu i svetom zvanju svom, sa ljubavlju i privrženosti prema domovini i prema narodu svomu spojim. Sve za vjeru i za domovinu bilo je od početka do dana današnjega, a ostati će do preminuća moga

geslo moje. Ja sam tom svom geslu uvijek do sad vjeran bio i vjeran ću ostati do konca svoga.“ (Glasnik biskupija bosanske i sriemske, 1890. str. 174.)

Bilo je prije pedeset godina baš na samu malu Gospojinu (8. rujna 1850.), kad je biskup Strossmayer za biskupa posvećen u crkvi sv. Augustina u Beču. Svečani taj čin obavio je kardinal i nadbiskup bolonjski Mihovil Viale Prela, čovjek učen, pobožan i slavan i službi svete matere crkve i svete stolice rimske osobito odan. Biskup Strossmayer zahvalno se sjeća tog muža i žali, što je prerano preminuo, jer inače bi, kao što mu nadgrobni spomenik u stolnoj crkvi u Bolonji glasi: svojim velikim zaslugama za crkvu i državu izveo još i većih djela, koja je njegova plemenita duša snovala.

Pedeset godina prošlo je od tog dana u životu našeg biskupa tako znamenita, ali znamenita i po vas hrvatski narod, koji je tad dobio biskupa, vodju i dobročinitelja. Njegova duša, zagrijana svetom ljubavi spram crkve i domovine, zasnovala je već tada divne osnove, koje su se božjom pomoći i ostvarile, na našu korist, a na biskupovu slavu.

Mnogo toga se u našoj domovini kroz pedeset godina promijenilo. Narod, probudjen od ilirskih budilaca, malo se po malo osvješćuje, i vidi kako je daleko ostao za drugim narodima, boli ga to u duši i hoće naprijed, da čim prije stigne u kolo izobraženih naroda. Dašto da to ne ide lako i brzo. S početka mu korak još nije stalan, ovamo navaljuju na njega velike bure, onamo smetaju ga različne neprilike, ali u teškim danima diže svoje oči u svijetlu zvijezdu, svog biskupa i u njega nalazi pomoć i oslon. Biskupov veliki um stvara divne osnove, njegova darežljiva desnica izvadja ih, njegova poletna riječ oduševljuje i tješi, njegovo plemenito srce ogrijava nesebičnom ljubavi i pojedince i čitav

narod. Nije zadnjih pedeset godina ništa koristna po naš narod izvedeno, da ne bi biskup Strossmayer kod toga bio, držeći se nepokolebivo svoga gesla: sve za vjeru i za domovinu. Vjera i domovina, ta dva sveta amaneta za svakoga čovjeka, kao blizanci su vazda zajedno u njegovu srcu, on ih ne razdružuje, radeći za jedno, radi i za drugo, po načelu: „što si učinio crkvi, učinio si zajedno i narodu; a što si učinio narodu, učinio si zajedno i crkvi“.

Društvo sv. Jeronima treba da se posebice veseli pedesetgodišnjici našega slavnoga biskupa, jer mu je on jedan od prvih promicatelja i dobročinitelja. Od prvog osnutka društva velik mu je prijatelj i želi, da se u narodu brzo raširi i narodu omili, a zato ga preporuča posebnim poslanicama (god. 1874. i 1878.) svomu svećenstvu i puku, dobro znajući, da je dobra knjiga puku učiteljica, voditeljica i tješiteljica. Čujte što on piše: „Narod nam je nepogodom vremena u mlogom zaostao; ali hvala Bogu, još je vjeru svoju svetu i pouzdanje svoje u Onoga sačuvao, koji je put, istina i život. Do nas je i do naše gorljivosti, da se ta sveta baština neoskvrnjena u narodu našem uzdrži i povekša a osim revnosti svakdanje u zvanju i službi našoj, evo nam i društvo sv. Jeronima liepu priliku pruža, da širenjem plemenitih njegovih knjiga svetu vjeru i nauk kršćanski puku našem čuvamo. (Glasnik. 1878. str. 184). — Predpostavimo, da se te knjige u svakoj kući, i u svakoj obitelji nalaze, da se svetcem i nedjeljom poslije službe božje ili pred večer oko mladjega naraštaja stariji sviet okupi i da sluša čitanje takovih knjiga: nemože biti dvojbe, da bi se tim oštrio duh našega naroda; da bi mu se srce oplemenjivalo; da bi se dobre i plemenite nakane i odluke u njem radjale; rieč u jednu: neima dvojbe, da nam

narod ne bi izobraženiji, plemenitiji i radeniji postajao; a tiem bi se ujedno postiglo, da bi mu duh budniji i jedriji postajao i da bi mu srdce sve više i više za istinom i pravdom čeznulo, a tiem bi se bez dvojbe postiglo, da bi ujedno i rieč božju radje slušao, bolje ju pojmio, dublje ju u srdcu sahranio i uspješnije u život preveo“. (Glasnik 1874. str. 54).

To je slavnog našeg biskupa potaklo, te je naredio, da svaki svećenik njegove biskupije ima biti član društva svetog Jeronima, i nastojati, da se i škole upišu u društvo, a društene knjige daju za nagradu najboljoj djeci. Dopustio je, da se smije iz crkvene blagajne godimice potrošiti 10 for., da se kupe društvene knjige za onu djecu, koja se naukom i vladanjem odlikuju, a sam daje u tu svrhu 100 for. svake godine.

Naš narod treba da se s knjigom sprijatelji, da dodje knjiga i u najsiromašniju kolibicu. Dašto, da se ne poznaje za godinu ili dvije plod čitanja, ali s godinama odgoji se nov naraštaj i novo pokoljenje, probudjeno, osviješteno, koje rado prima i sluša dobre savjete i nauke. I tu se veliki naš biskup držao svog gesla: sve za vjeru i domovinu, jer dobro zna, da time, što pomaže našem društvu, zajedno radi na tom, da se umnoži broj dobrih, živih članova katoličke crkve i vjernih, značajnih sinova hrvatske nam domovine.

Biskup Strossmayer ne treba naše hvale, ali je dostojno, da ga se i naše društvo o njegovoj pedesetgodišnjici sjeti. Sveta iskra ljubavi prama vjeri i domovini ne će prestati tinjati u njegovu srcu do njegove smrti — daj Bože, dugo nam ga još ne otela, — a iskra ta neka upaljuje i u našim srcima plamen pravog oduševljenja za našu vjeru i žarke ljubavi za našu domovinu. Ugledavajući se u njega, hiljadili se među

nama dobri katolici, dobri Hrvati. Zlatno sunašće šilje na zemlju sto i sto zlatnih zraka, probudjuje prirodu, i priziva u život milijun mirisavih cvjetića, milijun zelenih listića, a ne gubi ništa od svoje ljepote. I biskup Strossmayer mnogo toga je poduzeo, mnogo nam je toga dao, i čim više motrimo njegova djela, to nam se njegova pojava većom, ljepšom i uzvišenijom pokazuje. Ugrijao se naš narod od njegovih nauka, što mu ih on kroz pedeset godina davao, oduševio se i od njegova nesebičnog rada, koji je on posvetio jedino crkvi i domovini, i nasljedovao ga. Mnogo si nam dao, veliki biskupe! O pedesetgodišnjici tvog biskupovanja kliče ti sav hrvatski narod: „Oj ne zadji, sunce naše, oj ne zadji!“ —

Istinite su riječi, što ti ih je ispjevao pjesnik Jovan Hranilović:

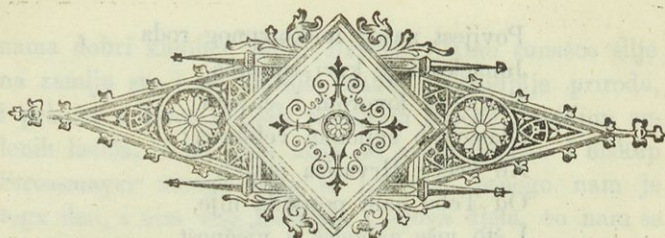
„Ti si nami izgradio tvrdje
Zaklon našem narodnom opstanku,
Svladao tminu, utro pute zori
Budućnosti naše ljepšem danku.
Sa tih tvrdja zastave se viju,
Klanjajuć se veleumu Tvomu,
Svemu svijetu naviještajuć danak
Rijetke slave u hrvatskom domu.

Bog ljubavi, istine i pravde
Koji nam je Tebe darovao,
U najtežim danima narodnim
Tebe nam je očuvati znao,
Da nam odsjev veleuma Tvoga
Sjaje nadom u beznadja tmini,
Da klonula ogrijemo srca
Na Tvog srca nebeskoj toplini.

Povijest našeg mukotrpnog roda
 Junačkom je krvi ispisana,
 Nakićena lovorom i slavom
 Glasovitih svijetom velikana;
 Ali većeg Hrvatica majka
 Od Tebe nam porodila nije,
 I što više zamičeš u vječnost
 Tvoja zvijezda sve to ljepše sije.“

Sve to ljepše sije Sjala nam, sjala još
 dugo

Iz života biskupova.¹

U pravoj obitelji domaća je kuća prava crkva božja, u njoj se svaki dan Bogu moli; u njoj se često put sveto pismo i pobožne knjige čitaju; u njoj je život oca i majke ogledalo, u koje treba da se djeca i ukućani ugledaju i knjiga iz koje sveti nauk crpiti valja. U pravoj kršćanskoj kući nikada se nedjeljom i svetcem riječ božja ne zamiće. Osobito je pako zvanje majke kršćanske: nju je u obitelji Isus sam domaćom svećenicom i živom slikom svete crkve svoje za to učinio, da djecu svoju sveudilj Bogu prikazuje i da im sa mliekom svojim čut ljubavi, zahvalnosti i povjerenja prama spasu svomu uciepi“. (Glasnik 1884., str. 55). Takova čestita i kršćanska kuća bila je u Osijeku i ona, u kojoj je dne 4. veljače 1815. zagledao svjetlo božje Josip Juraj Strossmayer.

Strossmayerova obitelj potječe starinom iz gornje Austrije. Početkom osamnaestog vijeka došao je u Osijek za stražmeštra tamošnjoj posadi neki Pavao Strossmayer rodом iz Linca. On se je ovdje brzo pri-

¹ Sravni životopise M. Cepelića: „Josip Juraj Strossmayer“ u „Slovanu“ g. 1884. i u „Glasniku“ god. 1898. Mnogo sam navadjao riječi biskupove, e bi narod upoznao njegov duh i mišljenje.

viknuo, te se tuj i oženio. Praunuk njegov bio je Ivan, otac biskupov. Ivan oženio se oko god. 1810. sa Anom Erdeljac pa je iz toga braka poteklo pet sinova, od kojih su trojica umrli još u djetinjoj dobi, a brat Mato u dvadeset osmoj godini svoga života. Obitelj Strossmaye-rova bila je usprkos njemačkom podrijetlu sasvim hrvatska, a poznata je bila u Osijeku s imenom Pavlovi.

Otac biskupov bio je ponosit Osječanin, staroga kova, a majka tiha i pobožna ženica, koja je svom mezimčetu već prvih godina ucijepila u srce ljubav prama Bogu i svojim uzgojem mnogo doprinijela, da se on posvetio svećeničkomu staležu. „Djeca su pùt od pùti, krv od krvi, biće od bića roditelja. Djeca su živa slika i prilika roditelja. Roditelji nekim načinom i poslije smrti svoje u djeci svojoj žive. Djeca ne samo ime i imetak roditeljski, nego i čast, poštenje i slavu svojih roditelja sa sobom nose“ (Glasnik 1892. str. 27.). Dobri je Bog biskupovim roditeljima obilno napolatio njihovu muku, ugledaše plod onih nauka i osjećaja, što mu ih u mlado srce usadiše te doživješe oba sreću, da mogu vidjeti svoga sina kao biskupa. A on je o svom nastupu zaista mogao kazati: „eto o Bože — učini diete pastirom — u Isusu otcem milih mojih roditelja“ (Poslanica I. str. 18.).

Mlade godine prolazile biskupu kao i drugoj djeci. Jednom malo da nije zaglavio. Brat Mato prevezao ga u čameu preko Drave, da se ondje kupaju, pa ga je ujela guja prisojkinja. Jedva su spasli dijete od tog otrova, a zmijski ubod poznao se biskupu na ruci sve do prvih godina njegova biskupovanja.

„Ako se domaća kuća crkvi prispodobiti može, škola je slična i prilična onoj evangjeoskoj njivi, o kojoj Gospodin u evanđelju svetom govori; učitelji su pako pravi sijači rieči božje, to jest, istine i pravde, te

je najviše do njihove valjanosti stalo, da sjeme božje ne padne na голу stienу, niti u drač i korov, nego u plodno zemljište i da plod stostruki donese“ (Glasnik 1879. str. 23).

„Na djecu i mladež ima se paziti kao na oko u glavi; jer tko se od mladje dobe zlu privikne, taj se jedva ikada zlu odvikne, svakim bo padom uvijek slabiji, a okovi smrti i propasti njegove jači i okrutniji bivaju. Zato je za djecu i mladež stega od priеke nužde i potrebe, stega ne robska, nego stega sveta, koja iz čiste ljubavi proihtiće i čistu ljubav radja i onu svojevoljnu poslušnost i privrženost, koju nikakva strogost na ovom svijetu nadomjestiti ne može, preizvadja; ona sveta stega, koju čovjek iz domaće kuće i učione svoje u život i zvanje svoje prenieti i sam nad samim sobom do groba svoga vršiti ima; ona sveta stega, koja čovjeka od svakoga opasnoga društva i svake napasti, kojoj bi slabost njegova podleći mogla, uvijek i uvijek odvraća i sveudilj na Boga upućuje, kano na jedini izvor one snage, s kojom i samoga sebe i opasni ovaj svijet nadvladati može“ (Glasnik 1884. str. 56.).

Riječ učitelja malo je gdje urodila tolikim plodom kao u našeg biskupa, a osječka pučka škola i tamošnja gimnazija jedva su imali boljeg učenika od mladog Strossmayera. Pripovijedali su njegovi savremenici, da ga je bilo vazda vidjeti s knjigom kraj Drave i da je on bio najbolji i najpametniji djak tamošnje gimnazije. Prirodjenoj darovitosti pridružila se željezna marljivost, težnja za znanjem i usavršivanjem, pa se može o njem doista kazati, da je bio dika svojim učiteljima a uzor svojim saučenicima.

U Osijeku svršio je mladi Strossmayer šest razreda latinske škole, te se približilo vrijeme, da se počne pripravlјati za teški ali uzvišeni svećenički stalež, za

kojim mu je mlado, poletno srce već odavna težilo. Već u vrijeme uskrasnih blagdana god. 1831. odvede ga otac u Djakovo, da ga predstavi biskupu Sučiću i preporuči, da bude primljen u sjemenište. Biskup boravio je onda u gostima kod župnika u Drenju. Krasna svjedočba prvog polugodišta, što ju je donesao mladi Strossmayer očito mu godila i rado ga primi u svoje sjemenište u Djakovu. Kako je on tog nadobudnog mladića volio, razabira se i otuda, što ga se još u čas svoje smrti sjetio i zapisao u oporuci neku svotu novaca, da uzmogne namiriti pristojbe, što ih je imao platiti prigodom strogih ispita u Budimpešti.

U djakovačkom sjemeništu dovršio je Strossmayer sedmu i osmu školu, a u jeseni god. 1833. poslao ga biskup Sučić kao najboljega klerika u peštansko centralno sjemenište. U tom sjemeništu sakupili se najdaroovitiji mladići iz pojedinih biskupija, ali prvak među njima bio je ipak naš Strossmayer.

Premda je bio Strossmayer Hrvat, te se takvim svakom prilikom pokazivao, ipak su ga u Pešti radi njegovih vrlina općenito štovali. Već 24. listopada 1834. postigao je na tamošnjem sveučilištu čast doktora mudroslovlja, što je doista vrijedno spomena, ako se pomisli, da on nije onda niti dvadesete godine svog života navršio. I u bogoslovlju zadivio je često svojim odgovorima učitelje, a njegov prijatelj, s kojim je zajedno slušao kanonsko pravo, grof Ivan Ciraky, rekao mu jednom zgodom, kad je Strossmayer pogibeljno obolio: „Ti ne smiješ umrijeti, ti moraš još biskupom postati!“

U neprestanom radu i učenju prolazile mu doista brzo godine, a od dana do dana napredovao je u naucima i pribavio si ono obilje znanja, kojim je kasnije toliko puta zadivio svijet. Nadošla god. 1837., kad je Strossmayer dovršio bogoslovne nauke i vesela srca

vratio se kući. Ali zaredjen u svećenika nije mogao biti, jer je bio još premlad, a osim toga bio je i slaba zdravlja. Da se malo oporavi, uzeo ga biskup Josip Kuković sobom na put — pa je tom zgodom ostao dulje vremena u Beču kod franjevac, dok mu je biskup boravio u Karlovim varima. Strossmayeru bio je dakako i taj put od velike koristi, jer se onda putovalo kolima, pak je mogao tom prilikom proučavati i ljude i krajeve, a u Beču je za cijelo dobro upotrebio vrijeme i proučio tamošnje bogate zbirke i umjetnine.

Napokon nadodje ipak toliko žudjeno i iščekivano vrijeme, da bude zaredjen u svećenika. Biskup Kuković zaredi ga dne 12. veljače 1838. u poddjakona dne 15. u djakona, a dne 16. veljače u svećenika. Naš biskup, koji sada slavi pedesetgodišnjicu svog biskupovanja, u ono vrijeme nije mislio, da mu bude vijek dug, a bila mu je onda jedina utjeha ta, što je dočekao čas, da može Bogu trojednomu doprinijeti nekrvnu žrtvu. On sam piše: „Ja sam u mladosti svojoj u posljednjem tečaju svojih nauka obolio i kući se svojoj mogu reći samo za to povratio, da u krilu svojih milih roditelja umrem. Ja sam slab, nemoćan i boležljiv, po velečastnom i vevriednom svomu predšastniku (Kukoviću) u kapeli njegovoj zaredjen bio, skoro bi rekao više za to, da sveti i neumrli biljeg svećeničtva, koji sam uvijek i uvijek u duši svojoj nosio, sa sobom u vječnost prenesem, nego da svećeničke dužnosti vršim i obavljam. Isto tako sam posve tiho i skrovito u Osieku u gornjoj varoši prvu svoju sv. misu rekao, kojom je prilikom pok. kanonik Rastović, bivši župnikom, meni i mojim roditeljem i bratu momu osobitu ljubav izkazao. Zato, kada ovo pišem, ne mogu, a da se živo i zahvalno ne sjećam i svoga dobroga predšastnika biskupa Kukovića i pok. kanonika Rastovića. Što se prvoga tiče, on je

meni mnogo i mnogo milosti izkazao; hvala mu vj-
čita! Ja se u molitvi svojoj uvijek njega sjećam, a vrlo
mi je drago, da sam priliku imao, jednu od njegovih
vrućih želja, koju je više puta preda mnom ponovio,
izpuniti, to jest: tielo njegovo iz stare grobnice prenieti
u novu. Hvala i pok. kanoniku Rastoviću, a drago mi
je takodjer, da sam i njemu pri njegovoj zlatnoj misi,
koju je ovdje u Djakovu obavio, priliku dobio onu istu
ljubav vratiti, koju je on meni pri prvoj tihoj misi
ukazao. — Ja kako rekoh, mislio sam rano preminuti,
a Bog je dobri drugačije odredio. Hvala i slava mu
budi na viek vieka.“

Bog, u kojega je svemogućoj ruci život svakog po-
jedinca i koji je mladog Strossmayera za velike stvari
odredio, ojačao je zdravlje novomisnikovo, pa je njegov
biskup mogao da ga pošalje za duhovnog pomoćnika u
grad Petrovaradin, gdje je ostao do listopada g. 1840.
Njegovo djelovanje bilo je uspješno i župljani ga lju-
bili. A kako i ne bi, kad je u svom zvanju nazrijevao
svetu dužnost, da sve svoje sile posveti vjeri i domo-
vini. Sam piše prigodom šezdesetgodišnjice svog mis-
ništva: „Ja sam od svoje maloći, a osobito od kad sam
prije 60 godina svećenikom postao i sv. crkvi božjoj
služiti počeo, čvrsto uvjeren bio, da svaki pravi sve-
ćenik ima u srceu svomu nerazdieljivo spojiti ljubav
prama Isusu Krstu, prama crkvi i spasu duša neumrljih,
sa ljubavlju naroda svoga, njegove slobode, njegove
prosvjete, njegove snage, njegove pobjede i buduć-
nosti... Ovaj sam ja nauk uvijek do sada sledio i slediti
ću ga do groba svoga. Da što pako, kad ovako sve-
ćenik božji govori, nesmije se ni na sjenu nepravde po-
misliti, koja bi se ma komu trećemu naniela. Valja tu
ono božje: svoje čuvaj i brani, a u tudje nipošto ne
diraj.“ — (Glasnik 1898. str. 67.). Bez sumnje se žup-

ljana teško dojmio glas, da Strossmayer odlazi iz Petrovaradina.

On je naime sam otišao 7. listopada 1840. u Djakovo i zamolio biskupa Kukovića premještenje, poimence ga je molio, da ga pošalje u Beč, da tamo u višem svećeničkom zavodu, koji se zove Augustineum, nastavi svoje bogoslovne nauke i postigne doktorat sv. bogoslovlja. Biskup, ka kojemu je pod večer došao, nije bio sporazuman s time, primio ga dosta oštro i zapovjedio mu, da se u Petrovaradin povrati. Strossmayera je to vrlo ražalostilo i proveo je kod tadanjeg djakovačkog župnika Mihaljevića cijelu noć u molitvi, a kad je slijedećeg jutra (8. listopada) sv. misu odslužio, zapisao je u svojoj bilježnici latinskim jezikom ove znamenite riječi: — „Ja sam se vazda rado molio, a osobito ove noći, pak ako mi je dopušteno u budućnost gledati, onda me je Bog na velike stvari odredio.“ —

I doista, kao da je sam Bog upravljao mladim Strossmayerom, jer je odmah poslije mise bio pozvan k biskupu. Biskup došao mu veselo u susret i pokazao mu list, što je prispio večernjom poštom. U tom listu javljao je carski župnik Feigerle, da je car Ferdinand dne 30. rujna i. g. primio Strossmayera u viši svećenički zavod kod sv. Augustina. Tim se ispunila želja Strossmayerova, koju je već godine i godine u srcu svom nosio.

Mjeseca studenoga odputio se Strossmayer u Beč. Željeznice onda još nije bilo, pa je morao putovati ladjom od Petrovaradina do Pešte. Tu malo što nije i zaglavio. Kad se prevažao iz Pešte na čamcu u Budim, da odanle poštanskim kolima nastavi svoj put u Beč, navalile su tolike sante leda, da je gotovo zajedno s čamcem potonuo. Ostali putnici skakali su na sante leda i nastojali se spasti, on je sam ostao s kormilarom u čamcu i predao se volji božjoj, pa je doista žive

glave iz te pogibli izišao. Došavši u Beč, posvetio je sve svoje sile bogoslovnim naukama i svojim vladanjem i uspjehom u naukama stekao općenito priznanje. Među njegovim saučenicima nalazili se i slavni tršćanski biskup Juraj Dobrila, vesprimski biskup Žiga Kovač i znameniti nadbiskup Hajnald. Sve bogoslovne strake, premda ih je mnogo, a ima ih i vrlo teških, Strossmayer je brzo izučio, te je već polovinom lipnja godine 1842. bio promaknut na čast doktora sv. bogoslovlja, a iza toga povratio se opet u domovinu.

Onako vrsna glava, kakav je bio mladi Strossmayer, mogla se svagdje upotrebiti. Biskup Kuković povjerio mu je velevažnu službu u svom sjemeništu; imenovao ga tudijer podravnateljem i učiteljem vjeronauka. Tu napornu službu vršio je Strossmayer do g. 1844., a poslije toga je poučavao pitomce biskupskog sjemeništa u prirodnim znanostima i računstvu. Ali već g. 1847. bio je pozvan za ravnatelja upravo u onom veleznamenitom svećeničkom zavodu kod sv. Augustina u Beču, gdje je malo godina prije pitomac bio. Za mladog svećenika, kao što je bio on, bilo je to veliko odlikovanje, a zaslužio ga je jedino svojim opsežnim znanjem, velikom sposobnošću i neporočnim životom.

Jesenj god. 1847. otišao je Strossmayer u Beč, da bude dvorskim kapelanom i ravnateljem već spomenutog zavoda. Strossmayera radi njegova rijetkog govorničkog dara na carskom dvoru u Beču na brzo su zavoljeli; a kako su cijenili njegovo znanje, svjedoči to, što je predavao crkveno pravo na bečkom sveučilištu. G. 1848. bila je osobito burna u samom Beču. Carski dvor je radi nemira otišao 17. svibnja u Inomost, vlada nije mogla više odolijevati buni, jedini, koji je po nekoliko obuzdavao nemirne duhove, bio je ministar grof Latour. No valovi bune udarali su sve jače i jače, dok je početkom mjeseca

listopada došlo u Beču do pravog ustanka. Prva žrtva bio je dakako junački grof Latour. Bundžije su ga nemilosrdno zatukli i objesili njegovo tijelo na svjetiljku i obesčastili ga upravo kao divljaci. Car Ferdinand vratio se iz Inomosta, a sklonio se odmah u čvrsto utvrđjeni Olomuc. Dok je u Beču vladala buna, opustio je zavod sv. Augustina. Ostao je u njem jedino ravnatelj Strossmayer i nekoliko pitomaca. Kad su zrna iz buntovničkih topova već gusto padala na carski grad i s njim usko spojeni zavod sv. Augustina, navalili su pitomci na ravnatelja, da ih ili raspusti ili na sigurnije mjesto zakloni. Strossmayer odluči pitomce odvesti u franjevački samostan. Otвориše vrata, izidjoše i usred najgušće kiše pušćanih zrna proturaše se do franjevačkog samostana. No, kad je Strossmayer već mladiće sklonuo, sjetio se, da mu je prepošt bečkog kaptola Zenner povjerio na sačuvanje nekoliko tisuća forinata kaptolskog novca, pa nije htio da taj novac, povjeren njegovoj brizi, propadne. Da sačuva svoje poštenje, povratio se natrag po novac. Došavši u svoju sobu, soba šva zadimljena — već je krov nad njom gorio, pogradi novce, sakrije pod plašt pa natrag k franjevcima. Putem ga je gonila čitava rulja buntovnika, koje je neka ženetina s bubnjem na prsima poticala, da ubiju popa. Ali Bog, koji je njega toliko puta iz očite životne pogibli izbavio, nije ga ni sada ostavio, Strossmayer je sretno umaknuo.

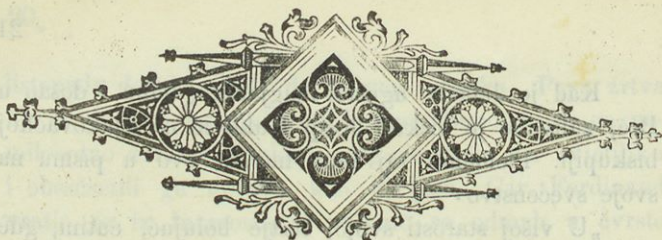
Tri tjedna vladala je buna u Beču, pa je na tisuće tamošnjih stanovnika ostavilo grad, da se zakloni u sigurnija mjesta. Tko znade, kako bi se sve to svršilo, da nije došao pred Beč s velikom vojskom knez Windischgraetz; a njemu se pridružio junački naš ban Jelačić sa svojim četama. Sa združenim silama protjeraše Ugre, koji su došli Beču u pomoć, te onda osvojiše buntovnički Beč, gdje je naskoro zavladao opet u velike žudjeni mir.

Kad je Jelačić ugušio magjarsku bunu i došao u Beč, zahvalio je biskup Josip Kuković na djakovačkoj biskupiji. Plemeniti taj muž navodi ovo u pismu na svoje svećenstvo:

„U višoj starosti svojoj češće bolujuć, ćutim, gdje mi sile tjelesne od dana do dana manjkaju i za svaki važnii posao već postaju nedostatne. Toga radi očito izpověditi moram, da me izviruća odatle pečal vërlo uzbuñjuje, ne bih li možebit i nehotice neizpunio ma ikoji dio dužnostih biskupskih — sa milostivim obih najvišjih oblastih dozvoljenjem od stolice biskupske odstupljujem“.

Za Kukovićeve nasljednike isticali su se kašniji biskup u Banskoj Bistrici Mojzes, zatim kaptolski vikar djakovački Josip Matić, ali bečki Hrvati, na prvom mjestu Metel Ožegović, preporučivali su za djakovačkog biskupa mladog, umnog Strossmayera. Pa kad je i sam Kuković pisao kralju i toplo mu preporučio za svog nasljednika Strossmayera, uslijedilo je dne 18. studenoga 1849. njegovo imenovanje. To imenovanje u velike je obradovalo Hrvate, premda im je bio onda još zatvoren pogled u daljnu budućnost i na sve ono, što je Strossmayer kao biskup uradio crkvi i domovini. Sada prigodom njegove pedesetgodišnjice možemo kazati, da su se sve nade, koje je biskupija i domovina stavljala u mladog Strossmayera, ispunile, ispunile u tolikoj mjeri, u kakvoj se onda jamačno nije nitko nadao. Istinite su riječi, što ih je napisao biskupov životopisac M. Cepelić: „I da Jelačić nikakove druge koristi hrvatskomu narodu sa svojim junačtvom i sa riekama krvi hrvatskih sokolova nije prinio, već to bi dosta bilo, što mu je poklonio jednoga Strossmayera!“

Strossmayer, biskup.

Sve za vĕru i domovinu jest sjajna zvĕzda ona, koja ċe me na stazi ėivota moga tja do groba pratiti, a veoma sretnim scĕnit ċu se, ako mi za rukom podje na stazi toj poslĕ ljubavi Svevišnjeg, ljubav prosvĕtjenih sunarodnika mojih, ljubav milog naroda moga steċi i do svĕrhe zadĕržati“. — Te znamenite rijeċi odgovorio je dne 7. travnja 1850. novo imenovani biskup Strossmayer upravnomu odboru ėupanije zagrebaċke, kad je iz Beċa za priposlanu mu ċestitku zahvaljivao. To geslo bilo mu je doista sjajna zvijezda, po kojoj je za pedeset godina upravljao smjer svog djelovanja, a od nje nije se nikad udaljio. Vjeri i domovini posvetio je Strossmayer doista sve: svoj um, svoje sile, svoje srce i svoje blago, a nije se ustrĕćavao za njih i progonstvo, prezir i poniėenje pretrpjeti. Vjera i domovina bile su mu jednako svete i kao mladomu biskupu i kao ċasnomu starcu.

U predgovoru sam veċ spomenuo, da je bio Strossmayer dne 8. rujna 1850. u Beċu za biskupa posveċen. Zastupnik sv. Oca pape nadbiskup Mihovil Viale Prela dao je tom zgodom sveċani objed, kojemu je prisustvovalo mnogo odliċnih Slovjena, zastupnika raznih

Strossmayer o nastupu svoje biskupske službe.

slovjenskih plemena. Kao da se već onda vidjelo, da će se oko Strossmayera sakupljati ne samo Hrvati, već i ostali slovjenski narodi, da će u njeg dizati svoje oči sav slovjenski svijet, da će on biti svima jednako drag, jednako slavan. Tom je zgodom Strossmayer takodjer progovorio i već onda izrazio svoju nepokolebivu vjernost i privrženost svetoj rimskoj stolici, te u zanosnim riječima izrazio, da je papa Pio IX. „držalac najviše vlasti u crkvi“ i „ona svjetilnica, koju je Bog srčd burnog mora podigao, da se korab vjere njemu odanih narodah, zanešen od prouzročenih hudimi nepogodami ovog vrëmena bësnih talasah, kakogod skëršio ne bi“.

Lijep i veseo bio je dolazak mladog biskupa u Djakovo, a svečano ustoličenje njegovo. Prispio je u Djakovo 28. rujna 1850. oko pet sati poslije podne, praćen od velikog mnoštva odlične gospode, osobito pako svojih zemljaka Osječana. Ponajprije unišao je u župnu crkvu, a odanle krenuo je u svečanom provodu u stolnu crkvu, gdje su se ovršili propisani obredi. Pozdravio ga je prepošt i kanonik Dragutin Pavić, izjavivši, kako mu se veseli i svećenstvo i narod, a iza toga poklonilo mu se svećenstvo. Djakovo, koje je bilo onaj dan u svečanom ruhu, bilo je na večer sjajno rasvijetljeno, a pred biskupovim dvorom svirahu dvije vojničke glazbe, brodska, a druga konjanička iz Osijeka.

Sutra dan — na Miholje — bilo je svečano ustoličenje biskupovo, pa ga je u crkvi pozdravio latinskim govorom prepošt Pavić, na što mu biskup latinski odgovorio, a zatim progovorio je takodjer hrvatski mnogobrojnomu narodu, koji je željno slušao umnoga i rječitoga biskupa. Osvrnuo se je najprije na burne godine 1848. i 1849., te je govorio o pitanjima, koja su onda svakoga zanimala. Najprije je spomenuo slobodu, no pravu slobodu, slobodu od grijeha. „Narod, koj za slo-

bodom teži, najpèrvo ima o oslobodjenju svom nutarnjem misliti. Božanstveni Spasitelj naš počemši dèlo prepordjenja ljudskog najpèrvo zapovèdi: pokoru činite, to jest očistite dušu vašu od ljage grèhah i opačinah, jerbo samo u čistu dušu ulazi Duh sveti s darom i krèpostju svojom. Narod, koj tu slobodu uživa, malo zakonah trèba, jer je sam sebi najbolji zakon i narod taj posèduje blago slobode, koje mu nitko na svètu oteti ne može; u krilu naroda takvog mora cvasti sloboda gradjanska baš ko što zdrava voćka u plodnoj zemlji cvasti i roditi mora, kad joj svètlost i toplina sunca i rosa nebeska dobro ugađja“. Iza toga prešao je biskup u svom govoru na duh jednakosti i bratimstva, upozorio na nekoje krive nauke i protumačio, kako to, te ima u ljudskom društvu raznolikih časti i dostojanstva i zašto su nekoji ljudi bogati, a nekoji opet siromašni? Napokon taknuo se i treće grane: narodnosti i domoljublja, pa je kazao medju ostalim: „Ljubav domovine u toliko je prirodjena čovèku, da svaki, koj iole nježno sèrce ima, sa istom nerazložitom prirodnom postojbine svoje u užje nèko prijateljstvo i ljubavi obćenje stupi . . . Jezik narodni napose smatra kèrstjanin kano najveći dar božji, kano ogledalo, u kom se duša i sèrce naroda svoga u svojoj bitnosti pokazuje, kanoti najmožniu narodnog izobraženja polugu — — kanoti blagajnu, u kojoj se sve duševno blago naroda nalazi“. Divnih li riječi! Narode mili, svaki član tvoj neka traži onu slobodu, slobodu od grijeha. Nalazili se u tebe premnogi, da podržavaju pravu bratinsku ljubav, umnožili se oni koji bi nesebično ljubili svoju domovinu i svoj jezik!

Ne mogu, da se ovdje ne spomenem riječi pisca, koji je god. 1850. u „Katoličkom Listu“ (str. 327.) opisao ovu lijepu svečanost. On je svoj opis ovako za-

vršio: „Dobro došao, još slavnije ravnao! Ljubav si donio, a i ljubav si kod stada našao, — odkud na temelju ove uzajamne ljubavi, tko da ti ne prorokuje krasnu, sretna biskupio, budućnost.“ — Zaista, kao da je pisac — svećenik zagrebačke nadbiskupije, — ovdje proročkim duhom gledao u daleku budućnost, koja je osvanula s dolazkom Strossmayerovim no ne samo u djakovačkoj biskupiji, već u čitavoj Hrvatskoj, pače u svem slovjenskom svijetu. Dakako nije pisac onda mislio, da će mladi biskup kroz dugih pedeset godina slavno ravnati svojom biskupijom, nije znao, što će sve zasnovati veliki um biskupov. Mogu reći, da je Strossmayer i najveće nade, koje je onda tko u njega stavljao, prestigao, pa mora svaki, i najnepristraniji sudac priznati, da je dolaskom Strossmayerovim na biskupsku stolicu i biskupija i hrvatska domovina dobila više, nego što se nadala. Opravdano je bilo uvjerenje, da je s biskupom Strossmayerom u Djakovo sjela velika sila.

Prvih deset godina biskupovanja posvetio je mladi biskup unutaršnjem uredjenju svoje biskupije. On je, kako pravo reče njegov životopisac Cepelić, sabirao sile i znanje, da s godinom 1860. stupi na javu velikoga i zamjernoga rada svoga.

Nadbiskup Viale Prela, papinski nuncij (zastupnik) u Beču, pohodio je Strossmayera već god. 1851. Iz Djakova otišli su obojica kroz Zemun u Biograd, a posljedica je bila ta, da je Strossmayer još iste godine bio imenovan vrhovnim duhovnim pastirom katolika u Srbiji. I on se doista očinski zauzeo za svoje stado, koje je medju inovjercima živjelo u teškim prilikama. U svibnju slijedeće godine došao je Strossmayer ponovno u Biograd, pa je ondje u kapeli, kod austrijskog konzula (zastupnika) čitao sv. misu i dijelio svetu po-

tvrdn. A god. 1857. otputio se je sa svojom pratnjom u Majdanpek, gdje su veliki rudokopi, da ondješnjim katolicima pruži duševnu okrepu i podijeli sv. potvrdu. Tako je on kao biskup sa naših strana prvi stupio u unutarnjost srpskog zemljišta i ondje vršio svoju pastirsku službu. Tako odličan crkveni poglavar znao je pridobiti i srca braće Srba, pa kad je bio god. 1863. u Biogradu, dao mu je tamošnji metropolita svečanu večeru, a biogradsko pjevačko društvo priredilo mu sjajnu bakljadu i otpjevalo tri pjesme: hrvatsku, srpsku i slovensku. Profesor Jovan Bošković pozdravio ga tom zgodom kićenim govorom i istaknuo njegove zasluge, što ih je stekao za prosvjetu i duhovno jedinstvo hrvatskog i srpskog naroda. To je jedinstvo Strossmayer uvijek isticao, osvrtao se na nj mnogo puta u svojim krasnim poslanicama i za pedeset godina svoga biskupovanja radio više nego itko na slovjenском jugu, i zborom i tvorom, da se ono ostvari. Ako i nije postigao žudjenog uspjeha, nije njegova krivnja. On je uvijek radio na tom, da se slegnu strasti i međjusobne zadjevice, pa da se rođena braća doista bratski gledaju. Čujte samo, što on piše: „Ljubimo iskrenom ljubavlju braću, koja s nami u crkvenom obćenju ne stoje. Ljubimo ih, jerbo se mi liepim imenom katoličkim ne samo s toga ponosimo, što nam je vjera syuda po svietu jedna ter ista, kao što je Bog i Isus i sveto kršćenje jedno, nego i s toga, što nam je ljubav obćenita, koja nikoga na svietu niti istoga neprijatelja svoga od žara svoga ne izključuje. Ljubimo brata ne samo s toga, što je s nami jedna krv i jedan narod, i što je volja božja, da š njim u stostrukom odnošaju svagdanjega života živimo, nego i s toga, što smo š njim, hvala Bogu, u najbližem srodstvu svete vjere naše . . . To nas nuka, i živo potiče, da svaki u svom okrugu

molitvom i bratskom ljubaviu žudjenomu jedinstvu put krčimo“. (Glasnik 1877. str. 32.).

Strossmayer je pače osnovao zakladu, da se ima svaki mjesec u sjemenišnoj crkvi u Djakovu pjevati misa za povratak sloge i jedinstva medju istočnom i zapadnom crkvom i jedinstvo naroda našega, ne bi li se uskorili i uspješili oni putevi svetog jedinstva, koje Bog u svojoj ruci drži, da ih u svoje vrijeme na svoju vječitu slavu, a na neizmjernu korist čovječanstva na vidik iznese. Svakog gledaoca mora da se dojmi krasan žrtvenik slovjenjskih apostola sv. Cirila i Metoda u njegovoj stolnoj crkvi. Sveti Ciril drži otvorenu knjigu, a u toj knjizi čitaju se divne riječi sv. pisma, koje su ujedno najljepša molitva za nas, razdvojenu braću. Te riječi glase: „Sveti Otče! uzdrži u ime Tvoje sve one, koje si mi darovao, da budu jedno, ko što smo međjusobno jedno (Iv. XVII.) pa onda: „Isus je mir naš, On nas razdvojene u jedno spojio, On zid, koji nas razdruži, porušio. On je svakomu razkolu medju nami konac učinio po otajstvu puti svoje“. (Efez. II.) Bog, kod kojega nije ništa nemoguće, ispunio po zagovoru svetih naših apostola, ovu vruću i veliku želju!

Zalosno je bilo u ono vrijeme stanje bosanskih katolika. Strossmayer — kao biskup bosansko-srijemski, — obazreo se već odmah u početku svog pastirskog djelovanja na tu zapuštenu braću. Već god. 1851. raspisao je svomu svećenstvu okružnicu, u kojoj živim bojama opisuje nevolju bosanskih katolika i pozivlje na sakupljanje dobrovoljnih prinosa, kojima bi se njima pomoglo. Velika je bila poteškoća za svećenički podmladak u Bosni. Zagrebački biskup Aleksandar Alagović već god. 1833. uzdržavao je o svom trošku kod požeških franjevaca petoricu bosanskih klerika, a nešto su činili i ugarski biskupi i austrijska vlada. I Stross-

mayer uzgajao je odmah od početka nekolicinu Bosanaca u djakovačkom sjemeništu, no to je bilo sve malo za tamošnje prilike. Njegov veliki duh, koji se nije nikada strašio rada i poteškoća, zamisli da bosanskoj duhovnoj mladeži sagradi u Djakovu posebno sjemenište. To je on i izveo. Većinom na svoj trošak (10.000 for. dao je kralj) podignuo im je u Djakovu god. 1857. posebnu zgradu, koju je, kao i kapelicu sv. Bonaventure, na dan 10. prosinca i. g. blagoslovio. U lijepom govoru sjetio je bosansku duhovnu mladež na njezine dužnosti, a napose njezina mučnog zvanja u pastirskoj službi, te ih potaknuo na ustrajan i požrtvovan rad. A budući da je nezahvalnost plaća svijeta, bio je za svoj trud i žrtvu odmah slijedeće godine oklevetan, da naime buni bosanske kršćane protiv Turaka. I samo sjemenište služilo je samo do godine 1876. određenoj svrsi, jer su morali Bosanci te godine među Magjare.

Strossmayer nije se samo brinuo za katolike u Srbiji i Bosni, glavnu je brigu posvetio svomu vlastitomu stadu. Nije prošao nijedan veći blagdan, nijedna crkvena svečanost, da ne bi progovorio svomu stadu, a njegova zanosna riječ jamačno je svaki put obrodila lijepim plodom u srcima njegovih slušatelja. Kad se godine 1851. vratio iz Beča, teško je obolio i bio je preko četiri mjeseca bolestan. Najvećma ga je boljelo, što nije mogao po običaju na Božić služiti svečanu misu i propovijedati. U biskupiji djakovačkoj bio je već za vriednog biskupa Mandića običaj, da se kod svečane mise pjeva poslanica i evanđelje u hrvatskom jeziku. Taj se običaj zapustio, a Strossmayer ga odmah prvog Božića na novo uveo, e bi narod imao što veću korist od božanstvenih riječi svetog pisma.

Neumoran bio je on u dijeljenju syete potvrde. Obilazio je i najzabitnija sela, pregledao točno sve župe, propovijedao i učio. Lijep bijaše prizor god. 1851. u Retkovecima, gdje je prigodom ispita iz vjeronauka stupio pred biskupa u crkvi oko šest godina star krajiški dječak, koji mu je u ime svih, koji su primili sv. potvrdu, lijepo zahvalio. Biskupa je to do suza ganulo, zagrlio je dječaka, uzeo ga u naručaj i izljubio pred mnoštvom svijeta. Iza toga dječaka je nagradio, a djeci i roditeljima progovorio je ganutljiv govor.

Svi Slovjeni južni imaju u Rimu zavod, koji se zove „zavod sv. Jeronima.“ U tom zavodu stanovali su prije putnici iz Hrvatske, kad bi dolazili u Rim. Zavodu pripada više kuća, a od njihova dohotka uzdržavaju se kanonici koji vrše službu u crkvi sv. Jeronima. Već godine 1858. radilo se o tomu, da se taj kaptol tako preuredi, te bude od što veće koristi južnim Slovjenima. Strossmayer posvetio je tomu zavodu mnogo mara, a žrtvovao za nj takodjer velike svote novaca.

Dugo je trebalo, a napokon ipak je postignuto, da će biti sad taj starodrevni zavod tako preuređen, te će nalaziti u njem zaklonište bogoslovi iz naših strana, koji će ići u središte kršćanstva, da slušaju ondje više bogoslovne nauke. I svoje biskupsko sjemenište, koje mu je bilo kao bivšemu profesoru i poglavaru dobro poznato, nije Strossmayer zaboravio, i zasnovao u njem stolicu za staroslovjenski jezik, koji je bogoslovima predavao učeni Fran Kurelac.

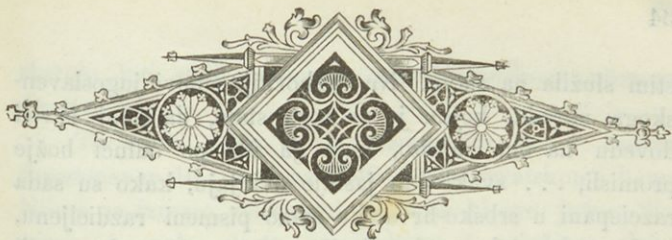
Nema sumnje, da je uz crkvu, škola ponajvažnije mjesto za narodni odgoj. Strossmayer je mnogo puta u svojim poslanicama isticao važnost škole i veličinu učiteljskog zvanja. „Učitelji su nekim načinom duševni roditelji djece, kojim je dano, vlastitu sliku i priliku svoju u svijest i dušu djece prenieti. Bože daj, da slika

bude tako čista i uzorna, da se mladež i u kasnije doba sa ponosom učitelja svojih bude sjećala i njihovu uspomenu kano svojih najvećih dobročinitelja slavila!“ — (Glasnik 1879. str. 24.) Takovih učitelja želio je također Strossmayer, pa da tomu doskoči, sagradio je u Djakovu učiteljsku školu i poklonio joj za uzdržavanje vjeroučitelja i učitelja 11.000 for. —

Strossmayerova je zasluga, što su došle u Djakovo sestre milosrdnice. On je darovao 40.000 for. u tu svrhu, da se kod samostana otvori tako potrebna djevojačka, škola, što je i učinjeno god. 1856. kad je u studenu prispjelo sedam sestara i otvorena trirazredna djevojačka škola. Tri godine kasnije blagoslovljena je kod samostana i bolnica za 20 osoba, što ju je podigao o svome trošku Strossmayer i povjerio brigu nad bolesnicima milosrdnicama. Bilo bi preopširno, da nabrajam svote, što je naš biskup darovao već prvih godina svog biskupovanja raznim srednjim školama u našoj domovini, kao i to, da je upravo on omogućio, da ugleda bijeli svijet za našu povjest toliko zanimljivi: „Arkiv za pověstnicu jugoslavensku“ i Theinerovi povjesni spomenici (vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia). Spomenut ću ipak, da je god. 1856. darovao raznim zakladama 126.000 for., medju kojima ističem 50.000 for. za gradnju stolne crkve i 50.000 for. za otvorenje dječjačkog sjemeništa. Te dvije stvari nosio je biskup već od početka svog biskupovanja u svom srcu a providnost Božja dopustila je, da je obje prije pedesetgodišnice svog biskupovanja i izveo na veliku svoju utjehu, a na korist naroda hrvatskog. Bilo bi previše ove potankosti opisivati, no spomenuti valja, da je njegove zasluge priznao i sam kralj, kad ga je već god. 1858. imenovao svojim prvim tajnim savjetnikom. A u svem tom Strossmayerovu

radu nije ga vodila slavičnost, već jedino ljubav za dobru stvar i želja da svom narodu što više pomogne. Sam kaže: „Od Boga bi samoga zapušten i zabačen biti morao, koji bi svoj vlastiti narod zapustio i zabacio, osobito pako, ako je ma iz kakvih uzroka, a osobito, ako je bez svoje vlastite krivnje zaostao. U tomu osobito slučaju valja sve učiniti i žrtvovati, da nam se narod čim prije podigne i do one visine uzpne, na kojoj ostali učeni i razvijeni narodi stoje. (Glasnik 1895. str. 33.) I doista on je u tu svrhu sve učinio, sve žrtvovao!

Strossmayer, osnivač jugoslo- vjenske akademije i hrvatskog sveučilišta.

Narodna knjiga je i glavni plod duha svakoga naroda i glavno promicalo njegova razvitka; pače u nesretnih okolnostih javnoga života jedino sidro, koje ga od propasti čuva. Nu da knjiga bude zbilja promicalo narodnoga razvitka, ima proniknuti sav narod i sve njegove jayne i sukromne odnošaje, te sav narod ima biti pozvan, da ju obdjelava i njeguje, da joj svoje umne sile posveti, da joj bude učiteljem i učenikom. Povjest nas uči, da knjiga ne može cvasti u naroda malena, a niti u naroda koliko mu drago mnogobrojna, ali razriečji razdrobljena, ako se ova ne sliju u jedan književan jezik. To uvidiv svi znatniji narodi staroga i novoga svieta, stopiše raznolike življe jezika i čudi u jedan cjeloviti ustroj, te stvoriše si jednu narodnu knjigu, koja ih podiže do visokoga stepena narodne prosvjete i naobraženosti . . .

Poznato je, da ova nastojanja kod Hrvatah i Srbaljah liepim urodiše plodom te da oni mogu pokazati na djela, koja bi i ostalim europejskim književno-

stim služila na slavu. Nu razboritiji sinovi jugoslaven-skoga naroda, kojim je do toga stalo, da svoj narod dovedu na ono mjesto, koje ga ide po odluci božje promisli, . . . svaki dan jasnije uvidjaju, kako su sada razciepani u srbsko-hrvatsku samo pismeni razdieljenu, u slovensku i bugarsku književnost, troše zahman ili bez znatnog uspjeha liepe sile svoga Bogom nada-rena uma.

Odayle porodi se u njih malo ne obćenita želja i težnja, da se što prije pronadje najprečji način, kako da se u kolo srbsko-hrvatske književnosti najprije povuku braća Slovenci, kojim bi se tim obezbjedio narodni život i napredak, a nam Hrvatom i Srbijem nabavila liepa kita umnih suposlenikah. Tomu kolu mogli bi se približati i radini Bugari. Taj narod, jak do pet milijunah, već i s toga zaslužuje svu našu pozornost, što je on nekada uprav na književnom polju prednjačio ne samo južnim, nego i sjevernom Slovjennom . . .

Evo na taj način svuda na slovenskom jugu ukazuje se vruća želja da mu bude jedna knjiga. Ova želja, koliko smiona se komu vidjela, može i činom postati, . . . pače čvrsto sam uvjeren, da duh jugoslovenskoga naroda prije ili poslie odjenut će se jednom knjigom. Samo za sada ne ima još sredotočja, u kom da sjedini svoje raznolike življe.

Ovim sredotočjem imalo bi biti učeno društvo ili akademija, a kom bi se imali stiecati i sjediniti svi bolji umovi hrvatski, srbski, slovenski i bugarski, da viećaju, kojim načinom imala bi se najprečje stvoriti jedna narodna knjiga na slovjenskom jugu, i kako bi imala u svoje okrilje uzeti sve struke čovječje znanosti. Grad Zagreb steče si tolike zasluge za preporodjenje naše knjige, a uza to dobi takovu političku važnost u našem narodu, da punim pravom za-

služuje biti stolicom ovoga jugoslovenskoga učenoga društva.“

Te riječi uzete su iz pisma, što ga je biskup Strossmayer 10. prosinca 1860. pisao hrvatskome banu. Njima je izrazio veliku misao, koja bi sve južne Slovjene, i onako dosta rascjepkane i pojedince slabe, združila u jedno književno jedinstvo i podigla im ugled u ostalom svijetu. Strossmayer upozorio je tim Hrvate na ostalu srodnu im braću, pozvao sve na uzajamni rad i istaknuo slogu, koja nam jedina može dati života i opstanka.

Bila je to velika misao, koju je narod oduševljeno pozdravio, premda je bilo ljudi, koji su kimali glavama i čudili se, kako se može osnivati učeno društvo, gdje su tako žalosne i jošte nerazvite književne prilike. Velika je bila doista vjera biskupova, a mali dusi ne mogu razumjeti vjere velikih ljudi. Ta ga je vjera pratila kod svih njegovih pothvata, sokolila ga i privela ga do žudjenog cilja. Sam kaže: „Bolje je dulje razmišljati i teže se odlučiti, ali kad si jednom u vodu skočio, ne dvoj, ne plaši se, pa makar ne samo do koljena, nego i do glave zaronio. Onaj koj vjetrom i moru zapovijeda, kuša vjeru svoju. ne boj se, ne će te ostaviti. Sve možeš u njem, samo ne dvoj, vjeru ne gubi, ne zdvajaj ni onda, kad vas sviet oko tebe zdvaja. U tom leži sva ciena života i sav uspjeh poduzeća naših. (Glasnik, 1878. str. 3.). No Strossmayer nije samo lijepu misao nabacio, on ju je odmah i novcem potpomagao i u to ime poklonio 50.000 for., pozvavši ujedno sve domoljube, da akademiju, koja se ima utemeljiti, svojim prinosima podupru. I doista svog duhovnog oca slušao je hrvatski narod. Sakupljali se prinosi, pa se u kratko vrijeme sakupilo do 200.000 for., što je bilo dosta, da se taj učeni zavod oživotvori. Otvorenje akademije sla-

vilo se 28. lipnja 1867., pa je tom prilikom njezin pokrovitelj Strossmayer rekao vatren govori, u kojem je lijepo istaknuo, kako si vjera i znanost nipošto ne protuslove.

Nije od potrebe da ovdje napominjem sve zasluge jugoslavenske akademije za hrvatsku knjigu, da nabrojim njezina izdanja, kojih ima čitava knjižnica i kojima smo mi Hrvati pred stranim svijetom stekli velik ugled. Akademija je u prijateljskoj svezi sa svim znamenitijim akademijama u svijetu, a njezini članovi stekli su svojim radom ime ne samo kod kuće, nego i kod velikih i prosvjetljenih naroda. Strossmayer je ostao sveudilj s akademijom u tijesnoj svezi, a njegovu velikom duhu ima se upravo pripisati, što se ona tako lijepo razvila. On nije mirovao, dok nije akademija dobila i svoje vlastite sgrade, pa se sad na najljepšem mjestu bijelog Zagreba diže ponosna sgrada, koja je stajala 240.738 for. 78 novč. — Od te svote Strossmayer je sam doprinesao 66.000 for. Načrt za tu divnu sgradu načinio je bečki graditelj Franjo Schmidt. Ta je sgrada ne samo na ponos gradu Zagrebu, nego i čitavomu hrvatskom narodu. U prizemlju je bogata zbirka starih iskopina, umjetničkih kipova, raznih novaca, oružja, i drugih dragocjenih predmeta; u prvom katu su prostorije akademije, gdje je takodjer bogata knjižnica i zbirka starih listina, a u drugom spratu je zbirka ili galerija umjetnih slika, kakovom se ne može ponositi nijedan narod na slovjenском jugu. Ta zbirka opet je plod Strossmayerova velikog duha i darežljive desnice.

Putujući Strossmayer za svojih mlađjih dana po Italiji i po Njemačkoj, stao je sabirati rijetke umjetnine velikih slikara. Kad se radilo o umjetnosti, nije on štedio novaca, pa je sakupio zbirku slika od umjetnika prvoga reda, koja ga je stajala preko 300.000 for.

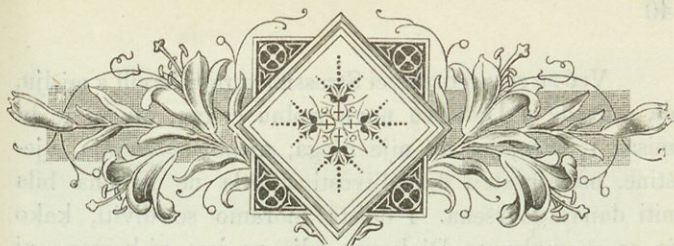
Zastupani su tu po svojim djelima slavni slikari Tizian, Pavao Veronese, van Dyck, Fiesolo, Bartolomej, Overbeek, Hrvat Medulić (Andrija Schiavonni), sam Michael Angelo i mnogo drugih. Bilo mu se teško rastati s tim svojim ljubimcima. Kad se ove umjetnine otpremale u Zagreb, gotovo se nije moglo s biskupom razgovarati. Cinilo se, da je svaki onaj čavao, koji se u sanduke zabijao, dirao i njegovo srce; ali on je i tu žalost prebolio i dopustio, da mu opuste prostrani dvori, samo da mu se drugi ljubimac njegova srca, akademija, okiti. On, je, kako pravo reče Cepelić, sve pregorio na čast svoga naroda; jer tko zna, što bi s tim slikama bilo, da ih je do svoje smrti u Djakovu ostavio? Ali mu se narod za tu veliku njegovu ljubav dostojno odužio. Kad je polazio dne 8. studenoga 1884. u Zagreb da blagoslovi palaču akademije i otvori zbirku slika, već ga je u Žakanju pozdravila sjajna deputacija zagrebačka, a diljem puta od Drave do Zagreba pozdravljao ga oduševljeno hrvatski narod, dok mu je sam Zagreb spremio upravo kraljevski doček. Drugi dan bila je svečana akademijska sjednica, u kojoj nezaboravni dr. Franjo Rački isticao u lijepom govoru svrhu umjetnosti i njezin savez sa znanošću, a ujedno je naglasio zasluge Strossmayerove za razvoj hrvatskog naroda i spomenuo, da će nadoći još sretan dan hrvatskomu narodu, a „danu tom vjesnik zlatousti“ je Strossmayer sam.

Iza toga progovorio je Strossmayer podulje slovo, u kojem je podao kratak pregled svoje zbirke slika i istaknuo, kako je takova zbirka narodu potrebna. Naveo je razloge, zašto je nastojao, da se osnuje akademija, i sveučilište, koje se imadu baviti znanošću. Vjera i prava znanost ne protive se jedna drugoj, već se međusobno podupiru, a narod koji hoće, da mu je osiguran op-

stanak, valja da na vjerskoj osnovi gradi sgradu znatnosti. To je bilo zadnje slovo, što ga je Strossmayer narodu javno, mimo crkve i doma svoga, progovorio, a bilo je kao njegova oporuka akademiji i narodu. —

Ne smijem da ovdje ne spomenem i to, da je upravo Strossmayer položio glavni temelj hrvatskomu sveučilištu Franje Josipa I. Hrvatskomu narodu je već davno trebao takav viši učevni zavod, a biskup, da to omogući, položio je god. 1866. u tu svrhu 50.000 for. Narod osokoljen tim biskupovim djelom, počeo je oduševljeno sakupljati u tu svrhu novac, pa se u kratko vrijeme sakupila velika svota. No do otvorenja sveučilišta došlo je nakon raznih neprilika tekar god. 1874. za bana Ivana Mažuranića. Dne 19. listopada iste godine otvoreno je sveučilište u nazočnosti zastupnika raznih europskih sveučilišta i raznih slovjenskih naroda uz veliko slavlje hrvatskog naroda. Promatrajući ta dva ugledna prosvjetna zavoda, akademiju i sveučilište, kojimo smo i mi Hrvati stupili u kolo ostalih prosvjetnih naroda, želimo, da bi oba lijepo cvala, uzgajala ljude učene, krjeposne i značajne; ljude, koji će ljubiti onaj narod, iz kojeg su izašli. Gojila se i na jednom i na drugom prava znanost, znanost, koja se ne udaljuje od vjere i od Boga, jer: „smrtonosni nož u srce naroda rivaju oni, koji bi ga rad od vjere i od Boga odciepiti. Samo oni narodu uspievaju, koji Boga i vjeru najprečom i najsvetijom stvarju smatraju i narodne sile svoje moćju i milošću odozgo sveudilj osvježuju i okriepljuju.“ — (Glasnik god. 1878. str. 3.).

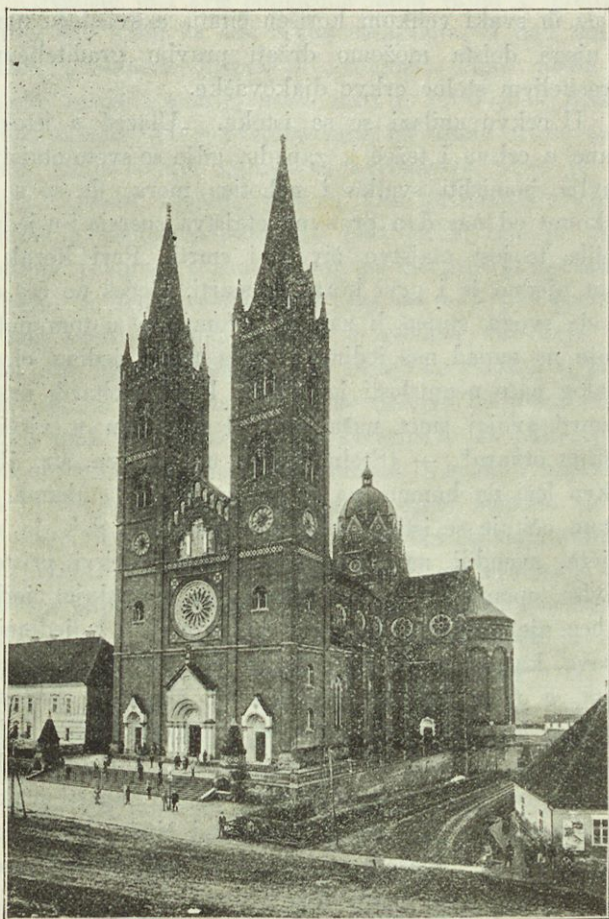

Gradnja stolne crkve u Djakovu.

Drijazno Djakovo, sijelo biskupa bosansko-srijemskih, maleno je no lijepo trgovište sred ravne Slavonije, između Save i Drave. Okolica djakovačka bila je već u rimsko doba naseljena. Sâmo Djakovo spominje se u povijesti već u XIII. vijeku, kad je postalo sijelom bosanskih biskupa, koji su stanovali sad u Djakovu, sad u Bosni, pa su se zato i zvali biskupi bosanski ili od Djakova (episcopus Bosnensis seu de Diaco). Djakovo je već onda imalo svoju stolnu crkvu, kako svjedoče iskopine, koja je valjda prigodom turske navale propala. Slavonija potpala je poslije muhačke bitke (god. 1526.) pod tursku vlast. Biskupi morali su ostaviti Djakovo, a za pastvu katoličkih duša brinuo se od sada toliko zaslužni franjevački red. Tako je bilo sve do karlovačkog mira (godine 1698.), kad su Turci ostavili Slavoniju, te su se biskupi mogli opet u Djakovo povratiti. Biskupu Gjuri Patačiću zajezdskomu bila je prva briga, da sagradi na podrtinama starije novu stolnu crkvu, koju raširi i uresi njegov nasljednik Petar Bakić, a Franjo Tauzi posveti na čast sv. Petru.

Već su se predšasnici Strossmayerovi bavili s mišlju, da sagrađe u Djakovu novu stolnu crkvu, ali on je tu misao i izveo, jer da nije njega, njegovog znanja, vještine, ustrajnosti i darežljivosti možda ne bi ona bila niti danas dovršena. I doista moramo se diviti, kako je on, u malenom Djakovu, gdje ne ima ni kamena ni pijeska, ni željeznice ni ladje, sagradio takovu veličanstvenu crkvu, kakvoj nema na daleko premca. Crkva počela se graditi g. 1866., po nacrtu bečkog graditelja umnog Dragutina Roesnera, a gradila se šestnaest godina, što je dosta malo za tako ogromnu i umjetničku gradevinu. Biskup je potrošio na nju iz crkvene zaklade 300.000 for. a iz svoga džepa dao je još povrh toga jedan milijun i dvije stotine tisuća forinti. Gradjena je na način romanski, a prikazuje u svom temeljnom nacrtu latinski križ. Stupivši glavnim ulazom u crkvu, opazit ćemo odmah sliku svetoga križa, koji je znak spasenja našega. Crkva je dugačka 39 hvati, široka 16, a u poprječnoj ladji u svetištu dosiže širinu od 30 hvati, te može u nju stati 6000—7000 tisuća ljudi. Zvonici, koji se stječu u šilj, visoki su 42 hvata. Na sredini krova, gdje se glavna ladja siječe s poprječnom, stoji krasna kupula ili kuba, visoka iz vana 30 hvati, a iz nutra 20 hvati, a njoj se na vrhuncu blista pozlaćeni križ. Crkva gradjena je od crvene opeke, a iskićena je amo tamo bijelim kamenom.

Biskup Strossmayer na svojim putovanjima po Njemačkoj i Italiji mnogo je proučavao tamošnje krasne crkve, kako bi što ljepšu svoju crkvu podigao. Može se reći, da je svaka umjetnina djakovačke crkve najprije u velikom umu i sreću biskupovu zamišljena, pa ima upravo tomu zahvaliti, što je tako lijepa, velebna i skladna. Dok se crkva gradila, biskup bi svaki dan pet, šest puta u crkvu došao i tamo nadzirao radnju,

Djakovačka stolna crkva iz vana.

umjetnicima svoje zamisli tumačio i njihove radnje svojim opaskama dotjerivao, usavršavao. Njegovi opisi stolne crkve i njezinih slika odlikuju se velikim mislima, pa će ih svaki velikom korišću čitati, a svjedoče nam, da njega doista možemo držati pravim graditeljem i ukrasiteljem stolne crkve djakovačke.

U crkvu unilazi se sa istoka. „Ulazeć s istočne strane u crkvu i težeć k zapadu, gdje se sveto otajstvo obavlja, pomisliti svatko i nehotice mora, da su se u svakomu od nas dva protivna otajstva susrela i u jedno spojila, to jest otajstvo života i smrti. Prvi korak u život ujedno je i prvi korak k smrti. Hoćeš ne ćeš od izhoda svoga stupaš k zapadu svomu, a u tom putovanju na zapad naš jedina je naša nada, jedina ciena i залог naše neumrlosti jest Onaj, koji na oltarih naših u smrti svojoj smrt našu ubija i put nam u vječitu baštinu otvara“. — (Stolna crkva u Djakovu, str. 13). Crkva leži na humcu, pa se u nju uzilazi stubama. I u tom očituje se istina, da valja svakomu, dok je na svijetu, sveudilj napredovati i uzlaziti. Crkvi pristoji najviše, opominjati ljude i države, da napreduju, jerbo se bez nje propada, kao što su propali i pojedinci i države, kad su se od nje udaljili. U crkvu vode troja vrata, a trim ladjama (prostor od ulaza do svetišta, odijeljen je stupovima) dolazi se u svetište. „Rieč ladja prastara je, a znači, da je ovaj sviet, u komu se nalazimo, sličan moru u kom se bura, hridi i napasti svakojakih bojati imamo, da nam se brod života i sreće ne polomi. . . . Sjećaju nas ladje na pose na onaj sveti čin, kojim je Isus Petra, kad je tonuti počeo, spasio . . . Vrlo liep primjer za svakoga nas, da nikad ne zdvajamo, da u Njega pouzdano vazda pomoć prosimo, pak da ne dvojimo, da će nam dobrota Njegova, ma se u

kakvoj pogibelji nalazili budemo, pomoćnicu ruku pružiti“. (Stolna crkva, str. 27).

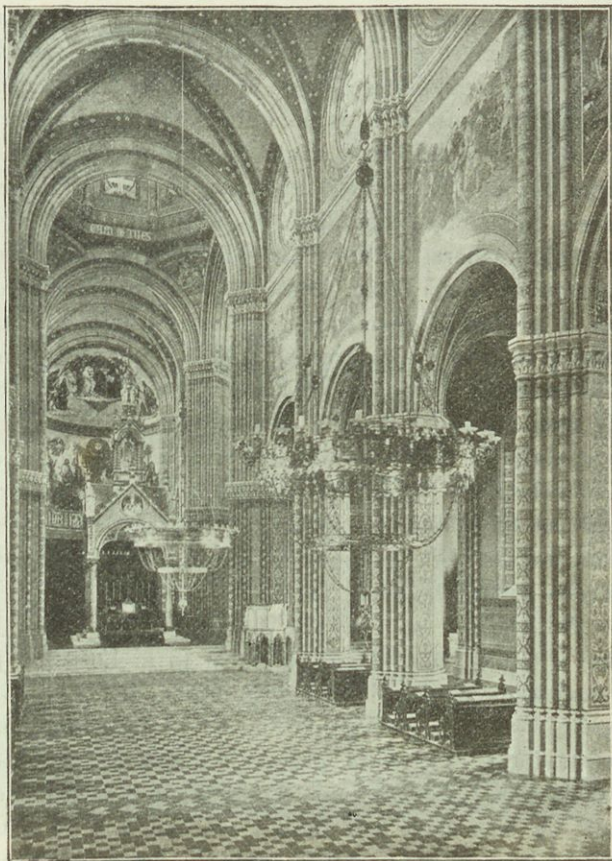
Svetište je i sva poprječna ladja (koja s predjašnjima čini križ) za šest stuba uzdignuta, a pod tim se nalazi prekrasna kript a ili grobnica, kojoj nema na daleko ravne i u koju može stati do 2000 ljudi. Biskup lijepo tumači, da je svetište zato od ostale crkve uzvišeno, što je ondje mjesto za svećenstvo, koje je posrednik medju Bogom i pukom. Ono prikazuje sv. misu i obavlja ostala otajstva na spas puka, ono je puku vodjom, pastirom i naučiteljem, pa mu pristoji uzvišenije mjesto. A drugi razlog tomu i taj, da može puk pozorno pratiti svete obrede, koji se u svetištu obavljaju. No opet nije htio Strossmayer, da bude oko svetišta ograda, jer, „ako i jest istina, da se svećenstvo od puka razlikuje, ipak je i to istina, da svećenstvo iz puka, paće većom stranom iz sirotinje proizlazi, a svaki i najmanji do svećenstva i do najvećega u njem stepena dovitise može. Naš zemljak Siksto V., jedan od najumnijih i najslavnijih papa u srednjem vieku, od siromašna pastirčeta papom je postao“. A i danas proizlazi svećenstvo najviše izmedju sirotinje. Biskup Strossmayer je sam mnogo doprinesao, da bude svakomu pristup u taj uzvišeni stalež otvoren, pak je u Osijeku, baš pedesete godine svog biskupovanja otvorio takozvano dječjačkosjemenište, to jest zavod, gdje bi se uzgajali mladići, koji se žele posvetiti svećeničkomu staležu. Koliko mu je bio taj zavod na sreću, svjedoče njegove okružnice, svjedoče ogromne svote, koje je u tu svrhu žrtvovao. Otvorenjem tog zavoda god. 1899. izpunila se davna biskupova želja. On je tim zavodom pomogao mnogim siromašnim mladićima, a ujedno se poskrbio za podmladak u svećenstvu.

„Svećenstvo je skroz i skroz sa pukom spojeno. Svaka nužda i nevolja puka najprvo se u srdcu sve-

ćenika odazvati ima; svaka bolest pučka u svećeniku najprećega ljekara naći ima. Svećenik je upravo onaj Bogom poslani Samaritanac, koji rane puka svoga uljem i vinom prati i vidati ima. Uviek je svećeniku u stadu svome bivati i njemu sve vrijeme svoje, sav život, pače ako je nužno i smrt svoju žrtvovati. Kad je dakle takov savez medju svećenikom i pukom, zašto da se u crkvi jedan od drugoga ogradom luči?“ — (Stolna crkva, str. 28). —

U samom svetištu su četvora vrata: dvojica vode u sakristiju, a dvojica u dva predvorja. Iz tih predvorja uzlazi se u dvije vrlo lijepe bogomolje, koje su prema svetištu otvorene krasnim svodištima, a ta počivaju na stupcima, umjetno urešenima. Na sjevernoj silazi se u kriptu ili grobnicu, koja je u troje razdijeljena. U njoj se stupovi sa stupićima lijepo i skladno zamjenjuju, a svodovi su na križ stavljeni. Svuda na okolo u zidu poredjane su grobnice za djakovačke biskupe. Tu su već smješteni smrtni ostaci biskupa Colnića, Krtice, Mandića, Rafaja, Sačića i Kukovića, koja je dao Strossmayer na dušni dan god. 1882. iz stare, mračne grobnice u ovu novu svečanim načinom prenesti. U toj grobnici je samo jedan žrtvenik, a za njim je grobnica, u kojoj će jedan put počivati tijelo našeg velikog biskupa. Na tom žrtveniku čita se sv. misa jedan put u godini za pokojne biskupe, a poslije smrti Strossmayerove, dugo nam još izostala, čitat će se sv. misa svaki dan. U grobnici obavljaju se i nekoji obredi velikog tjedna.

Spomenuvši tako u glavnim potezima djakovačku crkvu, valja da ogledamo malko njezino unutarnje uređenje. Kad stupiš u crkvu, nehotice ti noga stane, oko ti se zadivi od one krasote i sklada, koji se pred tobom otvara, a srce ti obuzme neka radost, neko čuvstvo,

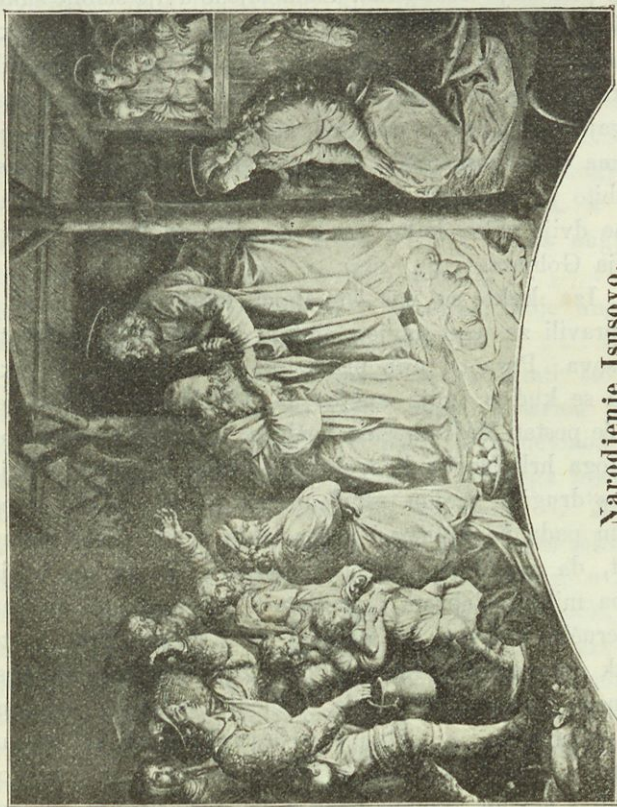

Djakovačka stolna crkva iz nutra.

kojeg ne možeš opisati." Nehotice pomisliš, kako će biti tekar u nebu lijepo, kad je već tako lijepa sgrada, koju je zamislio čovječji um i sagradila i ukasila čovječja ruka. Pred tobom dižu se visoki, lijepo išarani stupovi, nižu se prekrasne slike, izmjenjuju se divne boje, nad tobom prostire se plavetno nebo sa zlaćahnim zvjezdicama. Tu zaboraviš sve brige, a duša ti uzdrkta od krasote i veličanstva, koje napunjuje ovu divnu crkvu. Rekao bi, da u toj crkvi vlada vječito proljeće sa svim svojim čarima, pa gotovo ne znaš, što bi prije promatrao, čemu bi se više divio.

Najviše moraš se diviti krasnim slikama, kojih ima u svemu trideset i četiri. Deset ih je u doljnoj glavnoj ladji, a prikazuju znamenitije zgode iz starog zavjeta; ostale u svetištu i u poprečnoj ladji sjećaju na znamenitije zgode iz novog zavjeta. Cetrnaest od njih pokazuje nam zgode iz Isusova života, šest iz života Petrova, dvije iz života ostalih apostola, a dvije napokon slavu nebesku i put te ulazak onamo. Tim slikama proslavili su svoje ime oba Seitza, slikari otac i sin, te su njima dokazali, da ih možemo ubrojiti među najveće crkvene slikare sadanjeg vremena.

Slike te bile su već više puta opisane, pa se ne ćemo potanje njima baviti, a ne bi to ni koristilo, jer ih čovjek mora sam da vidi, da pravo shvati njihovu ljepotu, i iz njih čita velike misli i tajne, koje nam predstavljaju. Prva slika prikazuje nam naše praroditelje Adama i Evu, a anđeleci sklopljenih ručica mole Boga, da blagoslovi prvi brak i sve one, koji će iz tog braka tekom vijeka i svijeta proizaći. Sreća prvih roditelja kratko je trajala. Odmetnuvši se od Boga, izgubili su raj, pa nam druga slika prikazuje njihov izgon iz raja. Na slici vidjeva se podaleko dugom obavijena žena. Raskrilila je ruke i hoće, da zagrlj ovce, što se

Narodjenje Isusovo.

Slika u stolnoj crkvi djakovačkoj.

k njoj prikupljaju. To je bl. Dj. Marija, koju je Bog našim praroditeljima obećao, a ovce smo mi ljudi. Grijeh rodio je grijeh, ljudi zaboravili na Boga, podali se svojoj izkvarenoj puti, zato ih je Bog kaznio općim potopom, koji prikazuje treća slika. Sada slijede dvije slabije slike, koje nijesu radili Seitz: Noina žrtva zahvalnica i kako Abraham hoće da žrtvuje svog sina. Kraj ovih slabijih slika, još se bolje ističe ljepota ostalih, kako Josipa prodavaju braća, zatim našašće Mojsijevo, i kako Mojsije prima deset zapovijedi. Među starozavjetnim osobama, osobito je znamenit kralj David, te su i njemu posvećene dvije slike, kako ga pomazuju za kralja i kako ubija Golijata.

Iza kako su nas umjetnici tako zgodno uveli i pripravili za novi zavjet, vrstaju se sad slike iz života Isusova. Prva od njih prikazuje pohod Gospin. Daleko vidi se kućica, gdje angjeo bl. Dj. Mariji navješćuje, da će postati Majkom Sina božjega. Po nadahnuću Duha svetoga hrli Marija k svojoj rodjakinji Elizabeti, koja joj s drugim svojim ukućanima u susret dolazi, pred njom pada na koljena i kliče: otkle meni i domu momu čast, da me Majka božja pohađa? „Majka se božja puna milosti, dobrote i umiljatosti prignula, da staricu objeručke prihvati i u naručaj svoj digne. Živi je to znak one milosti i ljubezljivosti, koju prama svijetu nosi i onoga posredovanja, koje je medju nebom i zemljom na se primila. . . . Ovo posredovanje je nada i utjeha svijetu kršćanskomu, koj se punim pouzdanjem u svakoj nuždi i nevolji, osobito pako u oči smrti na nju obraća. Sv. Bernardo punim pravom veli, da se od pamtivieka nije čulo, da bi se itko u potreboćah svojih na nju pouzdano obratio, a da ne bi uslišan bio.“

Na drugoj prekrasnoj slici mladjega Seitzza vidi se Božić, to jest rodjenje Isusovo. „Slika predstavlja“ noćno

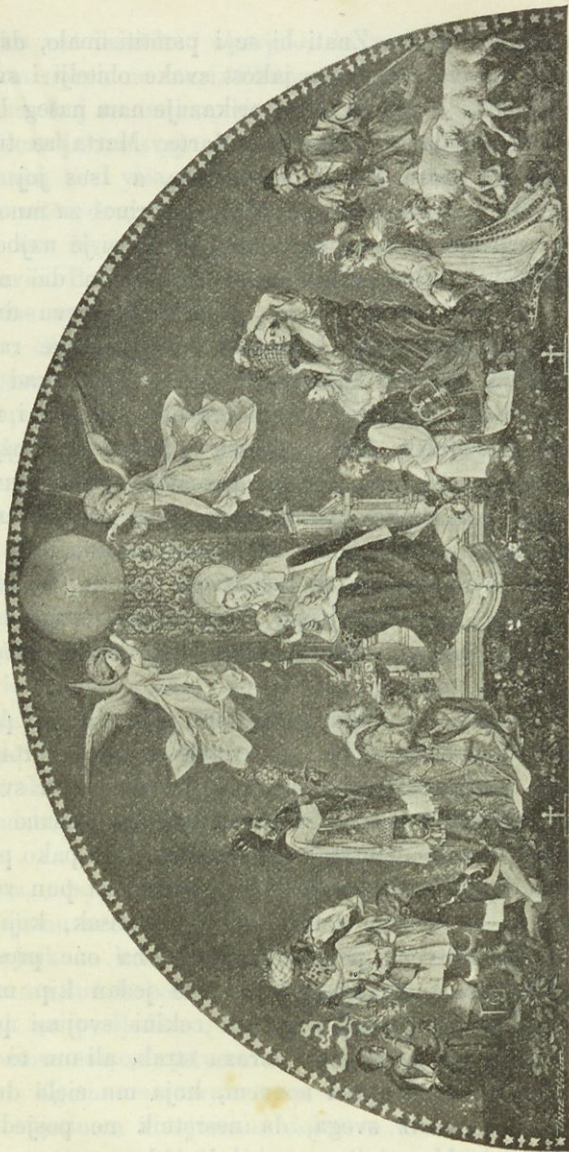
do ba. Tmine u špilji betlehemske znak su onih tmina, u kojih je rod ljudski više hiljada godina čamio. Zvjezde međutim ponešto sjaju na obzorju nebeskomu, a zora, hvala Bogu, puca, koja vječito sunce navještuje. Dan je osvanuo rodu ljudskomu, koji nikad ne zalazi. Isus je danas, sutra i uvijek. Iz izvora vječite svjetlosti i života, svjetlo se i život na sve strane razleže. Na lijevoj strani slike nešto je bujniji i obilniji život, svjetlost sjajnija, jer je tu Majka božja, tu je hranitelj i branitelj svete obitelji sv. Josip, tu je liepi sbor anđela, pjevajući na sva grla: slava na visini Bogu, a na zemlji mir ljudem dobre volje. Sbor anđela predstavlja slikar u slici krilatih djetića. Na drugoj strani slike su pastiri i pastirice, koje anđeli božji poslaše, da se Bogu svomu poklone Svakomu je pastiru i svakoj pastirici na lieu čitati, što im srce osjeća. Razne darove nose: jedni košaricu jaja, drugi golubiće, treći janjce, svi pako srce nevino, pošteno i Spasu svome posve privrženo, bez čega nijedna molitva, nijedan dar Bogu ugoditi ne može. U Majki božjoj, u Josipu i anđelima božjima nebo se, da tako rekнем Bogu klanja; a u nevinoj pastirčadi zemlja se u prirodnoj nevinosti svojoj pred božje prestolje prostrla, da se vječitomu pastiru duša naših pokloni i da mu na ljubavi zahvali“. U toj je slici toliko ljupkosti, toliko nevinog veselja, da se nehotice prenosiš u ono sretno vrijeme, kad si kao maleno dijete pred jaslicama pjevao vesele božićne pjesme i hvalio dobrotu Spasiteljevu, koji je od ljubavi k nama primio na sebe put čovjeka.

Nam Hrvatima osobito se mili slika svetih triju Kralja. K Spasitelju, kojeg drži na krilu njegova božanstvena Majka, dolaze s desna sveta tri Kralja i prinose nebeskom djetetu svoje darove. S lijeve strane je pak slikar divno prikazao južne Slovjene, koji takodjer do-

laze, da se poklone novorodjenomu kralju. Prvi je pokleknuo starac Hrvat i vadi iz torbe krasno groždje, kojim dariva Isusa. Za njim stoji djevojka Slavonka, o glavi joj vijenac žitnog klasja, a na ramenu rukovjet žita. Tu su Dalmatinka i Hercegovka u slikovitoj narodnoj nošnji. Dolazi i Bugarin s košarom cvijeća, a Srbin goni ovce, a o ramenima vise mu omiljele gajde. Ta se misao jamačno porodila u duši biskupovoj, koji je toliko nastojao, da se složimo mi jednokrvna braća, a složiti će nas najprije ona ljubav, koju je Isus toliko naglašivao.

Isto tako je upjela slika, koja prikazuje dvanaest godišnjeg Isusa u hramu. On je došao onamo na svečanost paske, koja je bila Židovima po prilici isto, što nama Uskrs, živa slika i prilika oslobodjenja našega od sužanjsva grijeha i vječne smrti. U sredini je slike Isus sâm, s desna su Marija i Josip, a s lijeva učitelji i tumačitelji zakona božjega. „Poniznost i zatajenje samoga sebe, požrtvovanje za istinu i pravdu, ljubav prama svakomu onomu, koj nas uvredio, milosrdje bez kraja i konca prama sirotinji i nesretnikom, iskrenost i otvorenost prama Bogu i svijetu . . . : to i sto ostalih stvari, koje je Mesija i naukom i svetim primjerom, pače i smrću svojom potvrditi imao, to razlaže božanstveno djetešce“.

Iza toga vidimo na slici krštenje Isusovo. Isus stoji u vodi, ruke je sklopio na prsima, a vidi mu se, da je počeo obavljati sveto otajstvo poniznosti, dovršeno na drvetu križa, da ljudsku oholost i njezine posljedice izliječi. U srednjem su svetištu slike iz onog doba života Isusova, kad je počeo javno naučavati. Tu je slika, kako Isus s gore razlaže i tumači svetotajstva blaženstva kršćanskoga i divnim primjerima dokazuje, „u čem sastoji prednost i izvrstnost kršćanskoga zakona

Sv. tri kralja.

Slika u stolnoj crkvi djakovačkoj.

nad starim zakonom. Znati bi se i pamtit i imalo, da je kršćanstvo prava luč, prava jakost svake obitelji i svakoga naroda“. Slijedeća slika prikazuje nam našeg božanskog Spasitelja kod Marije i Marte. Marta se tuži Isusu, što joj sestra Marija ne pomaže, a Isus joj na to odgovara: „Marto, Marto, preveć se brineš za mnogo koješta, a jedno je samo potrebno. Marija si je najbolji dijel izabrala!“ Isus ne kaže tim, da Martin dio nije dobar i ne osudjuje tim rada. „Rad među prvu dužnosti stavlja kršćanstvo, tako, da onaj koji ne radi, nije vriedan, da se hrani. Svetomu evangjelu rad je prva i najbolja molitva, i glavno sredstvo čistim i neporočnim se uzdržati. Radom čovjek najbolje volji božjoj i pravednosti odgovara i za grieh svoje zadovoljava. Ako pako evangjelje ujedno zapovieda, da kršćanin najprije traži pravdu božju na ovom svijetu, i da se više brini za dušu nego za tielo svoje , to biva posve shodno naravi čovječjoj, koja ne živi samo hlebom i pilom, nego i svakom riečju, koja iz usta božjih proizlazi“.

Vrlo zgodna je slika, kako Isus tjera kupce i prodavače iz hrama. Isus bio je krotak i pun dobrote i milosrdja prama svakomu, no ipak je, da osveti sveto mjesto, istjerao kupce iz hrama, veleći: „Pisano je, dom moj, dom je molitve i pobožnosti, vi ga pako pretvoriste u špilju razbojničku“. Isus je na slici pun veličanstva, pa se na slici dobro vidi onaj utisak, koji je njegova božanstvena pojava proizvela na one proste, trgovačke duše. „Značajan je osobito jedan kip mjenjača, koji se s trpezom svojom i cekini svojimi prevrnuo; čitati mu je u licu i izrazu strah, ali mu to ne izbrisa pečal za blagom i novcem, koja mu cielu dušu probila. Vidi se iz svega, da nesretnik ne posjeduje blago, već da blago njega posjeduje i da mu se srdce

tako već izsušilo i okorjelo, da za drugu brigu i želju osim novca ne mari. Skupac spada u onu vrst nesretnika, koj se tudjom sirotinjom i nesrećom bez ikakva milosrdja na svoju korist služe; koji, čim više stiču i imaju, tim više žedjaju i gladuju; koji i u čas smrti na ništo drugo ne misle, nego na novac svoj, u koga su sav život i svu slast svoju, svu slavu i sav cilj svoj stavili. Bog bi dao, da takovih nemani već jednom nestane na svijetu!“

Slijedeća slika prikazuje nam, kako je Isus svoje apostole prije smrti kod zadnje večere oko sebe sakupio. „Isus je pravi božji svećenik. Žrtva koju on Bogu prikazuje, je on sam. Kod posljednje večere on otajstvenim načinom predusrieta smrt svoju na drvetu križa, prikazav Otcu svomu vječitomu, tielo svoje i krv svoju za spasenje svieta. Isus u polovici slike pun je ljubavi, dobrote, mudrosti i one moći, koja moru i vjetrovom zapovijeda. Apostoli još medju sobom sbore i govore, ali su se ponešto umirili, jerbo im je sviest čista, a onaj, koj je imao paklenu nakanu izvesti i Isusa izdati, tako označen, da više nikakve dvoumnosti nije biti moglo. Nesretnik Juda Iskariot na skrajnoj lievici pravi je kip paklenjaka, koj rodu ljudskomu zavidi sreću, slavu i slobodu koja ga čeka. Jednom rukom pritisnuo tobolac s novcem na prsa, odajući sree svoje, koje se novcu kao Bogu klanja i njemu sve žrtvuje. ; drugom pako se kano očajnik za kose hvata, znak, da ga sviest jošte grize i da mu luč k pokori i pokajanju još posve ugasla nije, dok na posljedku o milosti i ljubavi božjoj ne zdvoji i grdnim samoubojstvom ne skonča.“

Zgodan nastavak tomu druga je slika, kako Juda sa svjetinom i vojnicima dolazi u tamnoj noći k Isusu u vrt Getsemani, desnicom ogrli Isusa, te ga poljupcem

izdaje. Kako je Juda slika paklenske zlobe i licemjerstva, tako je Isus „pravi kip veličanstva i onog božjega mira i utjehe, koja pravednika ni usred svih muka ovog svijeta ne ostavlja.“ Petar se snebiva i zgraža nad izdajom Judinom i laća se mača, a Isus kao hoće da mu reče: „Moj Petre, drvo križa i smrt moja, to je jedino oružje, kojim se služim, da svijet predobijem. U smrti mojoj i u uskrsnuću mom leži залог života i slave vječite Zadaća vaša nije rane zadavati i krv prolievati, nego je vaša zadaća i dužnost sveta za protivnike i neprijatelje svoje krv vlastitu proliti i smrt dragovoljno podneti“.

Slika, koja slijedi, prikazuje nam već dovršeno spasenje. Nebo tamno, sunce pomrčalo. Isus leži snimljen već s križa na bijeloj ponjavi, a do njega stoji do smrti rastužena, njegova božanstvena Majka i ostali njegovi vjerni privrženici. Umjetnik, za cijelo po napatku biskupovu, sakupio je tu po svojoj umjetničkoj slobodi ponajglavnije svece naše domovine. Tik uz Mariju, a do glave Isusove, kleče naši slovjsenski apostoli sv. Ćiril i Metodije, za njima sv. Jeronim, a do njega dva biskupa mučenika: sv. Irenej, biskup srijemski i sv. Kvirin, biskup sisački.

Isus pobjedio je smrt i treći dan slavno uskrsnuo od mrtvih. Na slici iza toga vidimo Isusov grob, ali prazan, a nad njim je angjeo rajske ljepote, bijel kao snijeg, sjajan kao sunce. S druge strane dolaze ka grobu pobožne žene, tri Marije, koje htjedoše da pomazu tijelo Isusovo. Angjeo im kaže, da Isusa nema u grobu, jer je uskrsnuo. Što su te pobožne žene u duši i u srcu oćutjeti morale, slikar je lijepo izrazio na njihovu licu.

Slika, kojom se završuje Spasiteljevo spasonosno djelovanje kao ćovjeka na ovoj zemlji, je njegovo užašće. Isus se diže u oblake. Tijelo mu je preobraženo,

prozračno i sjajno, obuhvataju ga svijetli oblaci, a iz njega probijaju na sve strane sunčane zrake. Ispod Isusa na zemlji su njegovi apostoli, kojima iz lica od-sijeva žarka ljubav i zahvalnost prema Isusu.

Ne smijemo zaboraviti lijepih slika sv. apostola i tamnom bojom naslikanih slika sv. Petra apostola. Apostoli stoje ispod slika sv. triju Kralja i snimanja Isusova s križa, a slike iz života sv. Petra, što ih je naslikao po doista umjetničkim nacrtima glasovitog Overbecka Ljudevit Seitz, nalaze se u polukružnicama u poprječnoj ladji.

Glavna ladja završuje se velikom slikom. U gornjem dijelu te slike sjedi na prijestolju Majka božja a do nje njezin božanstveni sin Isus. Sve vrline kraljice nebeske izražene su na slici. Marija odjevena je u bijelu haljinu, zaogrnutu ružičastim plaštem, ruke je skrستila na prsima, a glavu prignula k Isusu, koji ju kruni zlatnom krunom. Oko njih su angjeli nebeski, koji pjevanjem i svirkom veličaju svoju kraljicu. Oko prijestolja poredjana su sa svake strane po tri odlična sveca staroga zavjeta. Ispod njih je u sredini žrtvenik, kod kojega stoje sv. Petar i Pavao, a k njima privodi sv. Josip našega biskupa, koji klečeći prikazuje sv. Petru na vezenom jastuku crkvu djakovačku. Za biskupom stoji Bošnjakinja s dvije kćerke, koja kao da označuje, da je našem narodu u Bosni iza duge patnje nadošlo ipak sretnije doba. Na drugoj strani su: sv. Juraj, sv. Ivan Nepomučki i sv. Ivan Kapistran, koji vodi s barjakom Bošnjaka, a za njim angjeo mlado Bošnjake. Tako nije biskup ni tu zaboravio svojih bivših ovčica u kršnoj Bosni i zasvjedočio im svoju ljubav, koju je od početka svoga biskupovanja spram njih gojio. Sve te slike, koje sam samo površno na-

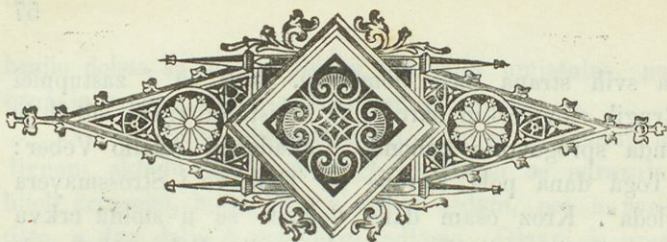
brojio doista su lijepa zbirka crkvenih umjetnina, pa pružaju mnogo utjehe pobožnomu gledaocu.

U tako lijepo islikanoj crkvi, gdje se izmjenjuje u livnom skladu toliko živih boja, lijepo se odrazuju bijeli žrtvenici, kojih ima u crkvi sedam, pet u svetištu, a dva dolje u pobočnim ladjama. Glavni je ures crkve, kojim se biskup osobito ponosi, glavni žrtvenik sv. Petra, kojemu je crkva posvećena. Sagrađen je od bijelog kamena, a stoji na četiri tanka stupa od crvenog mramora. Nad tim je stupovima krasan svod (nebo), a nad žrtvenikom stoji na četiri stupića drugo nebo, a pod njim u naravnoj veličini kip sv. Petra, koji desnom rukom blagosiva svijet, a lijevom drži ključeve. Žrtvenik je umjetno ukrašen poprsjima crkvenih naučitelja, malenim angjelcima, a i po svojoj je dragocjenosti i izvedbi remek-djelo prve vrste, kakovom nema na daleko i široko ravna. Veliki biskup pomno je pazio, da smjesti u crkvi žrtvenike onih svetaca, koji su našem narodu osobito mili. Tudijer je žrtvenik sv. Dimitrije, zaštitnika biskupije srijemske, za tim žrtvenik sv. Ilije, zaštitnika biskupije bosanske. Tu su nadalje žrtvenici sv. Josipa i bl. Dj. Marije, a dolje u pokrajnim ladjama žrtvenici sv. Ćirila i Metodija te sv. Ivana Nevomučkoga. Spomenut ću, da je crkva i inače divno uređjena. Tu je krasna propovijedaonica, tri ogromna svjetilnika, tu su napokon lijepe orgulje, kojih se glas prelijeva po velebnoj crkvi sad bučno, kao glas morske bure, sad umiljato i nježno kao da čuješ iz daljine milu pjesmicu angjeosku.

Crkva, kako sam već spomenuo, gradila se šesnaest godina, a posvećena je bila vrlo svečanim načinom 1. listopada 1882. Posvetio ju je sadanji nadbiskup zagrebački dr. Juraj Posilović, a Strossmayer sam čitao je prvu misu i rekao krasan govor. U Djakovo sakupilo se naroda

sa svih strana naše domovine, došli su i zastupnici drugih slovjenskih naroda, te su istinite riječi, što ih je onda sprogovorio kanonik i akademik Adolfo Veber: „Toga dana pola Europe na Djakovo i Strossmayera gleda“. Kroz osam dana dolazile su u stolnu crkvu procesije iz razliĉnih strana biskupije djakovaĉke, pak moŹemo doista vjerovati biskupu, kad je zapisao: „Mogu iskreno reći, da se je meni cielom osminom posvećenja crkve naše priĉinilo, kao da sam sa ove naše doline suza i nevolja prenešen u dvore nebeske i da slušam slavospjeve, ne ljudi, nego angjela i svetaca boŹjih i da se klanjam Bogu svomu i Spasu svomu ne samo u otajstvenoj slici i prilici kruha i vina, nego licem u lice. (Glasnik 1883. str. 27.) I doista pojмимо njegovu radost, kad je ugledao pred sobom dovršenu divnu crkvu i pomislio na sve zapreke i poteškoće, koje je imao teĉajem godina svladati. Premda svatko znade, da crkve, pa još ovakove crkve ne bi bilo u Djakovu, da nije Strossmayera, on sam, dobro znajući od koga dolazi prava pomoć i jakost, odbija od sebe pomisao, da bi moŹda on s crkvom svojom za imenom ili kakovom uspomenom hlebdio. „Ja ništa drugo na ovom svijetu ne traŹim, nego milost boŹju, osobito pako u onaj ĉas, komu se jur pribliŹujem, koji će posljednji moga sadašnjega Źivota i prvi moje vjeĉnosti biti. . . . Jedno se samo u tom pogledu nikad dosta oplakati ne bi moglo, a to je: kad bi i jednoga samo ĉovjeka medju nami bilo, koji bi pomislio, da je ova crkva u svoj svojoj raznolikosti, ali ujedno u skladnosti i jedinstvu samo sluĉajem i njekom zgodom postala, ne pako rukom svemogućega Boga“. — (Glasnik 1883., str. 27.).

Strossmayer, učitelj svomu narodu.

Budnim okom pratio je Strossmayer kao pravi sin svoga naroda svagda svaki napredak i zadovoljanje njegovo, motrio njegove krjeposti i pogrješke, pa kao dobar, mudar učitelj hvalio, što je hvale vrijedno, kudio, što je pokudno. Iz njegovih spisa mogao bi se sabrati krasan vijenac spasonosnih nauka, kojima bismo, da ih se držimo, jamačno izvidali svoje narodne rane i dovinuli se lijepom napretku. A dolikuje doista, da njega slušamo; on nije samo sebi uzeo za geslo: „sve za vjeru i domovinu“, nego je prama tom geslu i udešavao sve svoje djelovanje tečajem pedeset godina svoga biskupovanja.

U dnu svoje plemenite duše uvjeren, da je svakome narodu najveće blago vjera, najprije nas zaklinje, da se držimo svoje svete vjere, jer: „Narod, koji se sviestno svoje vjere drži, s Bogom se je združio i dobar dio mogućta božjega sebi je u nuždi i nevolji prisvojio. Narod pako, koj se je vjeri svojoj otudjio, omlitavi i iznemogne, sramotom se svojom ko svagdanjim kruhom hrani, a na posljedku tudje spona i okove oblubi, jerbo to prija nebrizi, tromosti i lenosti njegovoj“. (Glasnik

1878. str. 52.) „Mi smo siromašan i zaostali ponešto narod, ali dok budemo sačuvali vjeru našu u Boga, privrženost prema crkvi i svetomu ocu papi, dok budemo zdušno vršili u obiteljskom i javnom životu one velike dužnosti i krjeposti, koje nam Isus i sveto evan-gelje nalaže i u kojih sreća i blagoslov obitelji i na-roda stoji, dotle ćemo ostati častan i svakoga na svijetu obzira vrijedan narod . . . Prošlost je naša hvala Bogu slavna, mi smo rieke krvi proljevali za krst častni i slobodu zlatnu; i danas mi u pretežkih okolnostih do-kazujemo i da smo narod za svaku uljudnost i slobodu stvoreni, i da smo vrijedni i dostojni one svrhe, koju nam je Bog očevidno u ovih stranah dosudio“. (Glasnik 1887. str. 233.) Velika je svrha i zadaća našega na-roda, koji je kao posrednik između zapada i istoka, pa ima na istok prenijeti obrazovanost i kršćansku slo-bodu. „Na tu svrhu smjeraju junačka naša i praotaca naših djela. To je ciena krvi naše, kojom su ove naše zemlje riekomice natopljene. To znači divna Hrvatska, vječitim lovorom za to ovjenčana, što je znala navalu tursku tečajem triju stoljeća slavno od sebe odbiti i slobodnom ostati, dočim je sve oko nje iznemoglo i glavu pod jaram turski skućilo. Slava je to neumrla, u kojoj međjutim i vrlo ozbiljna opomena i sveta dužnost leži, da ne dopusti, da omlitavimo po njoj, po kojoj smo od djetinstva navikli hrabriti se i do višjih nada uzdizati se“. (Glasnik 1874. str. 56) Opetujem još jedan put, da nam je u pravoj živoj, nepokoljebivoj vjeri prava sreća i domovine i pojedinaca, jer „bez prave ljubavi božje, bez ljubavi svete crkve božje, ne ima prave ljubavi prema domovini i na-rodu svomu. Gdje je Bog i sveta crkva božja svoj ugled i svoju slobodu izgubila. tu ne može ni govora biti o pravom ugledu i pravoj slobodi države. To je

na uvijek u jedno spojio Onaj, koji je viš Jerusolima i viš sinova i kćeri izraelskih plakao, što svoje vrijeme ne poznaju“. (Glasnik 1894. str. 29.)

Znajući opet veliki biskup, da je za vjerski i narodni život najvažnije ognjište porodica (obitelj) i dom, govori i o tom nama, svomu narodu. „U svakom narodu najvažnija je stvar obitelj i domaća kuća. Obitelj i domaća kuća, to je u sjemenu i u živoj klici narod sam, to je cijelo društvo i sva država. Obitelj i domaća kuća čestita, uredna i izvrstna, to je narod sam i cijelo društvo i država čestita, uredna i izvrstna. Obitelj i domaća kuća neuredna, razvratna i okužena, to je sav narod i cijelo društvo neuredno, razvratno i okuženo, živa slika i prilika propasti, u koju države same hrle. U obitelji je otajstvo smrti ili života naroda našega . . . Ako se pako upitamo braćo, kakvim je načinom najbolje i najuspješnije obiteljski i domaći život u svojoj prirodjenoj čistoći i u svojoj jedrosti uzdržati, onda je odgovor lahak. Temelj i duša obiteljskog života je brak krćanski, ko što ga je Isus spas naš ustanovio i pečatom svete svoje krvi i milosti potvrdio, ko što ga zaručnica Isusova, sveta crkva, u svoj svojoj cielosti i svetosti čuva i preporučuje . . . Vječiti izvor cieloga braćnoga bića jest: otajstveni značaj, to jest svetost njegova. To radja jedinstvo, koje se bez svetosti ni pomisliti neda. Iz obiju pako proizlazi nerazriešivost, koja jedno i drugo na uvijek spaja, što divnim načinom izrazuje biblićka izreka: „što je Bog sam sdružio, čovjek nek ne razdružuje!“ (Glasnik 1878. str. 26., 27.)

Roditelji valja da paze, da sami živu pravim krćanskim životom, da se medjusobno ljube, da strpljivo podnašaju sve neprilike ovog života. Roditelji treba da bdiju nad svojom djecom, kao nad okom u glavi, pa

ju imaju „u svakom poštenju i u svakoj čistoći odhranjivati . . . Istina je na svaki način, da djeca ime, čast i uspomenu roditelja svojih od pokoljenja do pokoljenja nose; misle li roditelji, da ime ostane vazda častno i uspomena u narodu blagoslovljena, ponajprije moraju se pobrinuti, da djecu svoju obskrbe onim blagom srca i uma, o kom Isus govori, da ga niti moljac raztrošiti ne može. Samo onaj narod napreduje i od svakovrstnih nevolja prost ostaje, gdje se djeca tako sveto i ozbiljno odhranjuju“.

Svaki pojedini čovjek, svaka porodica, svaki narod ne može, kako čovjek dan na dan vidi, uspijevati bez ozbiljna, marljiva rada. S toga biskup naš osvrće se i na to, pa potiče narod naš i na rad. „Samo narodi radeni, poduzetni i pomnjivi napreduju u svakoj prosvjeti i vriedni su svoje samostalnosti, svoje slobode, svoje pobjede i bolje budućnosti. Lieni, tromi i nemarni narodi tudje su orudje i spremni su uvijek glavu pod tudji jaram skućiti, ako ih isti dobro plaća i dobro hrani“. (Glasnik 1895. str. 32.) „Mlitavošću i mlohavošću ništa se na ovom svijetu postići ne da. Narod, koj nezna uzavrieti i do Boga pisnuti, kada mu se bez ikakva razloga najsvetija prava uzkraćuju, propada i izumire, jer samo tudjom milošću, to jest vlastitom svojom sramotom i porugom živi“. (Glasnik 1878. str. 3.) „Kolika je nevolja s tudjinom poslovati! Tudjinac u najboljem slučaju obazire se više na svoju korist, nego li na samu stvar. Sretan narod, koji radi vlastitim silami!“ (Glasnik 1878. str. 1.)

Naš narod sve više osiromašuje, a to je povod da u koječem nazaduje i propada. Siromaštvo, koje je nezasluzeno, komu se uz sav naš napor oteti ne možemo, nije sramota, ali siromaštvo često prouzrokuje lijenost i nemar. Takovo siromaštvo je Bogu i ljudima odurno i očita propast ne samo tijela, nego i duše.

Bio ti najveći siromak, uz ustrajan, pošten rad ne ćeš propasti, pa ako i odmah ne vidiš uspjeha, malo ćeš po malo već napredovati, a ne će ti kod tvoga rada ni božji blagoslov uzmanjkati. Za to umni biskup osobito gorljivo i osobito često nagovara narod na rad, veleći, da ako isto na svijetu, to je stalno rad presvetim primjerom Isusovim posvećen. Svaki čas, svaka riječ, svaki korak, svaki događaj u Isusovu životu sveti je rad, koji je posvećen našem spasenju. — „Rad je nekim načinom ocjena vriednosti pojedinca i celomu narodu. Rad je bitni živalj svakoj izobraženosti. Radom se jedino stižu velike krieposti i oni sveti darovi, koje Isus u svetu vjeru za spasenje naše postavi. Radom je najbolje griehs svoje okajati i milosti, koje i mi sami i mili naši trebaju izprositi. Rad je najmilija Bogu molitva i ja ne znam ljepšega i Bogu ugodnijega prizora, nego kad težak na njivi svojoj oči svoje upre u nebo te iz sve duše svoje zavapi: „Bože blagoslovi trud i posao moj! Bože ja orem i sijem, ali znam i osjećam, da je sve uzalud, ako ti uzrasta nedaš! Bože blagoslovi polje moje i kuću moju, daj, da ja i mili moji častimo te i hvalimo u izobilju tjelesnom; ali te ujedno i vrhu svega molim, da blagosloviš duše naše i vriedne ih učiniš onih sv. darova, koje si jim po jednorodjenom sinu svom poklonio!“ — Veli se i to s punim pravom, da je sva vidiva narav ljepotom i obiljem svojim liepi spiev dobroti i svemogućtvu božjemu. Ako to, onda je težak moleći svećenik, koj u ime ciele naravi, koja ga okružuje, divni taj spiev Bogu tvorecu svomu prikazuje“.

„Naš narod je velikom većinom poljodjelac. Zemlje, koje posjeduje, krasne su i veoma plodne; one su skupocjeni dar najprije milosti božje, pak onda otaca naših, koji je ne samo znojem, nego često put i krvlju svojom

natopiše i svetom baštinom unuka svojih učiniše. Ne-
zahvalnik je ne samo Bogu, nego i slavnim predjom
svojim, koj zemlje svoje zanemaruje, a sveta priča
evangjeoska, koja veli, da su i sliepi i hromi s puto-
kršća pozvani, kod Oca obiteljskoga večerali, kad
su stari gosti divnu čast prezrieli i zanemarili, tiem
bi se na nami izpunila: da bi stranci zemlje i polja
naša posjeli, kojih smo se mi nehajstvom i nemarstvom
našim nevriedni i nedostojni ukazali. Narod lien i ne-
maran prije ili poslije u vlastitom svom dobru tudjin
postaje i robuje tamo, gdje su mu predji njegovi negda
gospodovali“.

„Na posao, kano na svaku ostalu kriepost valja se
od malenih nogu priučiti. Lienosti i nevaljalosti svakoj
lahko se i bez ikakve priuke priviknemo. Valja u tom
obziru našem narodu čestoput pred oči staviti, da Duh
sveti čovjeka glede poslenosti šalje mravinjaku i pčeli-
njaku ter mu nalaže, da od nieme životinje, od mravi
i pčela uči, kolikom pomnjom ima se raditi i za potre-
boće vremenitoga ovoga života skrbiti. Sv. Pavao apo-
štol punim pravom veli: da je onaj otac i majka gorji
od poganina, koji se ne brini za djecu i ukućane svoje.
Velike je dakle odgovornosti pred Bogom i ljudima
krivac, koji djecu i ukućane svoje zapusti i dopusti, da
se po lienosti i neradu izkvare i za svaku višju i oz-
biljniju zadaću izgube. Sveta je dužnost roditelja djecu
u školu slati, da ne ostanu kod očiju sliepa i valja ju
od maloći k radu i poslu priviknući, jerbo se je samo
tako nadati, da će baštinu otaca svojih uzčuvati i uz-
množiti i ime koje nose, na korist obću proslaviti“.

No radio tko marljivo, mučio se ustrajno mnogo i
vrlo, ne će moći naprijed bez reda. Toga radi kaže
Strossmayer: „Osobito pako valja narodu našem red
na dušu staviti. Red u poslovanju našem jest pečat raz-

boritosti, koji svako djelovanje čovječje na sebi nositi ima. Red je duša svih stvari. Redom se označuje ono nutarnje opredjeljenje svih stvari, koje je Bog sam u stvari položio. Za badava bi radio i sile svoje trošio, tko ne bi znao poslove svoje svojim opredjeljenim redom obavljati. Na red se u poslovanju našem isto tako naviknuti moramo, kao na promjene ljetne, koje je ista ona ruka opredielila, koja celim svijetom vlada i svakoj stvari i poslu svoje vrijeme opredieljuje.

Kao što svaki, tako i naš narod ima stanovitih dužnosti, koje se svake godine i u stanovito vrijeme ponavljaju. Ima stanovitih dugova prama državi, prama obćini i kadšto još i prama gospoštini. Na te dužnosti valja s prvoga početka misliti; gledati da jih najprvo namiriš, jer je netko punim pravom dug prisposobio krastom, koju na oku nositi moraš.

Obično biva, da na dug svoj posve zaboravi, misleći jadan u svojoj nebrigi, da će i ostali sviet na njega zaboraviti: a kad tamo, ali dug, taj najnepovoljniji drug, — na njega u nevrieme navali, pak ga obično prisilnim načinom namiriti valja, čim se samo bezdušni lihvari koriste, a teret i trošak dvostruči i trostruči. To je jedna od grdnih rana našega naroda, koja se samo tiem izvidati daje, ako se narod redu privikne i svaku svoju dužnost točno i u stanovito vrijeme vrši.

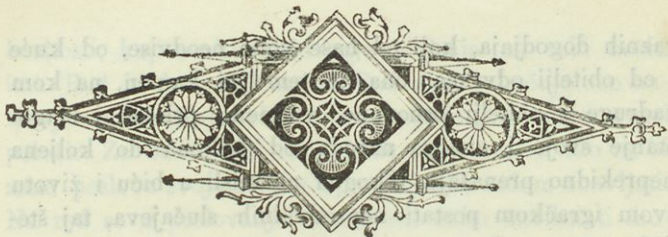
Valja dakle, da narod dobro zapamti, da se nijedna višja i ozbiljnija svrha bez stanovitoga reda postići ne daje, pak da to načelo ne samo u duševnom, nego i u vremenitom svom djelovanju uporavlja.

Osim toga, ako narod naš — uz rad i red — misli najnepovoljnije današnje okolnosti sretno vladati i sebe i obitelj svoju od propasti osloboditi, ima štednim i trieznim biti. Razborita štednja prava je promisao domaća, koja u budućnost proziruć, neslućene udarce

raznih događaja, koji od naše volje neodvise, od kuće i od obitelji odvraća; ona je temeljni kamen, na kom zadruga i obitelji osnovane, vremenu prkose, i blagostanje svoje i celoga naroda od koljena do koljena neprekidno prenašaju. Tkogod ne misli u biću i životu svom igračkom postati nepredvidnih slučajeva, taj štediti mora . . . Samo se pako po sebi razumije, da štednje razborite bez triznosti i umjerenosti neima; čim nije rečeno, da se svakoga veselja i svake zabave jedan put za vazda odreći imamo. Veselje i zabavu je Isus sam svetim svojim primjerom odobrio i posvetio, kad je piru u Kani Galileji prisustvovao i prvim čudom vodu u vino pretvorio. Ali veselje i zabava ima biti poštena i umjerena, ako misli čovječjem dostojanstvu i kršćanskomu zvanju odgovoriti. Razuzdanošću i razbludom odriče se čovjek samoga sebe, na smet i u blato baca sve darove uma svoga i vjere svoje i postaje često put živinče, koje biesni proti samomu sebi i proti obitelji svojoj. Ah koliko put biva, da čovjek naš u razuzdanosti i neumjerenosti svojoj propije celu baštinu svoju i uništi celu nedužnu obitelj svoju. Koliko put biva, da se pri razbludi svadje, ozljede i ubojstva sbijaju, koja ciele kuće i mjesta u crno zavijaju, a sav narod sramote“. (Glasnik 1876. str. 19.)

Bože, daj, da bi sve te riječi, kojima je biskup Strossmayer pokazao, da je pravi učitelj svome narodu, našle u hrvatskom narodu i obilno odaziva, te da bi se narod izvršujući ih, dovinuo svestranom napretku i vječnoj i vremenitoj sreći!

Strossmayer, nasljednik sv. Metodija na biskupskoj stolici srijemskoj.

Mi Slovjeni moramo poslije Boga za svoju vjeru i kršćansku obrazovanost najviše zahvaliti našim slovjenskim apostolima sv. Ćirilu i Metodiju. Oni su prvi posijali među Slovjenima sjeme riječi Božje, oni su nam prvi dali pismo i knjigu, i time otvorili put k prosvjeti i napretku. Oni su isposlovali nadalje od sv. Stolice, povlasticu, kojom se nijedan evropejski narod ne može ponositi, naime da se sv. misa služi i pjeva na slovjenском jeziku. Biskup Strossmayer za svog biskupovanja mnogo puta je progovorio, što su sv. apostoli Ćiril i Metodije dobra učinili Slovjenima, pa je svakom zgodom poticao svoje ovčice, da iskazuju što veću čast tim svetim muževima. Imao je za to tim više razloga, jer je sva prilika, da je sveti Metodije kano nadbiskup panonski, barem u prvo vrijeme svoje časti, stolovao u našem Srijemu, napose u sadašnjem Moroviću, koji se nalazi u sredini Srijema i to u kutu između Spačve i Bosuta. Strossmayer kaže, da je providnost božja u životu i apostol-

skom djelovanju naših apóstola Ćirila i Metoda celomu Slavenstvu vječiti primjer sačuvati i pružiti htjela, kako ima u ime svake sreće, prosvjete i slobode za onim svetim jedinstvom u vjeri i crkvi težiti, koje je Isus Bog naš na drvetu križa iz srdeca svoga iznio i poslednjim ciljem svega odkupljenja postavio. I jedan su i drugi na smrtnoj postelji svojoj onu istu svetu molitvu, koju je Isus pred smrt svoju izustio, iz srdeca tako rekav i iz usta Isusovih izvadili i rekli ter kano poslednju volju i oporuku svoju nasljednikom svojim i celom rodu slovjenskomu izručili. Vremena su teška i opasna, vele oni pri smrti svojoj, navaliti će poslije našega preminuća vuci razdiraoci na stado Gospodnje jedni budite vjerom i ljubavju, kô što je Gospod naš sa vječitim Otcem svojim jedno. Jedino tim jedinstvom u vjeri i crkvi odoljeti ćete navalam paklenim: pružiti celomu svijetu živi i vidivi dokaz, da je Isus i sveta njegova zaručnica Bogom poslana, Bogom stićena i Bogom na neumrlost upućena. Ali osim ovoga sveti nas apostoli naši svakim tako rekav korakom i činom apostolskoga svoga djelovanja na jedinstvo u vjeri i crkvi upućuju. Može se u istinu reći, da je pri prvom boravku naših svetih apóstola Ćirila i Metoda u Rimu svaki njihov korak, svaki njihov govor i svaki njihov čin: posvećenje za biskupa, promjena imena Konstantinova u ime Ćirila, posrednika izmedju grčkoga i latinskoga svijeta, smrt sv. Ćirila i sahranjenje njegovo u basiliki svetoga Klementa i t. d. vječitim i neoprovrvivim dokazom postalo, da su naši sveti apostoli prvostolništvo svete rimske stolice priznali i sebe opredieljenima po Bogu posrednicima izmedju slavenskoga i rimskoga svijeta držali.“ (Glasnik, 1885. str. 49.) Da ne spominjem drugih njihovih zasluga, istaknut ću jedino to,

da su oni isposlovali povlasticu da se služba božja služila slovjenskim jezikom, te se i danas još u nekim biskupijama istim jezikom služi i pjeva. Na tu osobitu povlasticu svete rimske stolice, mnogo se tečajem vijekova sa raznih strana navaljivalo, ali ipak sasvim satrti nije se mogla. Još se i danas ori slovjenski jezik u svetoj misi na slavu trojedinoga Boga u zapadnim stranama naše domovine. Kaže biskup Strossmayer, da mu, kad se toga sjeti, „nehotice na um pada sveti Metod naš, kako prije hiljadu godina pred papom Ivanom VIII. i pred cijelim saborom rimskim brani jezik slavenski, razlagajući, tumačeći i učeći po sadržaju starih istodobnih spomenika, da je jezik slavenski divan jezik, jezik obilan i milozvučan, vriedan i dostojan, da se hebrejskomu, grčkomu i latinskomu uzpored stavi i na osobitu čast posvećenih jezika uzvisi; i da je to jedini način, da se puk slavenski u jedinstvu svete vjere i crkve božje, sav bez razlike malo po malo sabere, uzdrži i sačuva. Božja providnost kani se svetom tom povlasticom, koja je njegda medju nama obćenita bila i timi ostanci poslužiti, da jaz tudjom rukom medju braćom raztvoren izpuni i put jedinstvu u vjeri i crkvi prokrči na svoju vječitu slavu a na našu neizmjernu korist i utjehu.“ (Glasnik 1885. str. 57.)

Biskup Strossmayer mnogo je na tom radio, da se tisućgodišnjica smrti sv. Metodija (1885.) medju nama što svečanije proslavi. On je tom zgodom hodočastio i u Rim, pa je u crkvi sv. Klementa, gdje leži tijelo Ćirilovo, pred čitavim Slavenstvom otpjevao zapadnu liturgiju staroslovjenskim jezikom. Sam kaže da će mu uspomena na časove, što ih je tom prilikom u Rimu probavio, ostati za sveg života najsvetija i najmilija, jer je oćutio, što će reći barem za neko vrijeme na

sve domaće naše nevolje i patnje, na ove plemenske naše razlikosti i revnosti zaboraviti i pod okriljem sveobćeg oca najljepši plod jedne svete vjere u bratinskoj slozi i uzajamnosti uživati. Kaže on i braći Srbima, da se kane prepiraka, pa da „učimo radje i jedni i drugi iz vjerodostojnih izvora život svetih naših apostola i zazivajmo ih srdačno; da nas Bog po njihovom odvjetovanju složi u onoj svetoj crkvi, koju su oni toliko ljubili, u kojoj su živjeli i umrli, u kojoj su se toliko za ono sveto jedinstvo borili, koje oni sad u slavi vječitoj i u krilu trojednoga Boga uživaju, zazivajmo ih ujedno, da to jedinstvo cjelokupnomu narodu slaven-skomu čim prije kano jedini zalog svih dobara za kojimi ide, izprose“ (Okružnica „O sjedinjenju crkve iz-točne sa zapadnom str. 40.).

Nije napokon mala zasluga biskupova, što je sveti otac Lav XIII. izdao god. 1880. glasovitu okružnicu: „Grande munus“, u kojoj odredjuje, da se služba božja u čast naših apostola Ćirila i Metodija obavlja ne samo u Slovjena, kako je to prije bilo, već i po cijelom svijetu te proglašuje slovjenski jezik sposobnim, da se takmi s latinskim i grčkim.

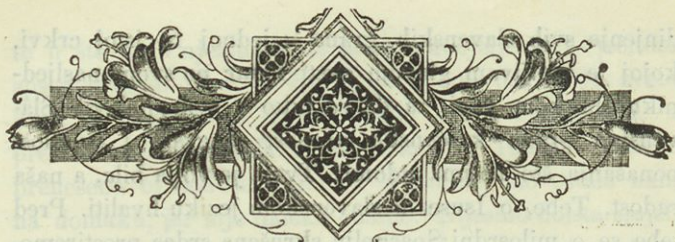
Bilo je god. 1890., kad je biskup iz Loreta, gdje se nalazi nazaretska kućica, pisao našem Strossmayeru, da je nakanio u obnovljenoj svojoj stolnoj crkvi urediti kapelu, koja bi bila posvećena sv. Ćirilu i Metodiju. Zamolio je ujedno Strossmayera, neka bi on preuzeo sakupljanje prinosa u tu svrhu među Slovjenicima, jer je bila kapelica proračunana na 26.000 talijanskih lira ili nešto preko 10.000 for. Naš biskup se tom pozivu objeručke odazvao, potpisao u to ime odmah 2000 for. i pozvao okružnicom svećenstvo i puk, da sakupljaju prinose za kapelicu. Spominje sam, kako treba da se napose mi južni Slovjenci za tu stvar oduševimo. Naš narod osobito časti i štuje Majku Božju,

te u štovanju njezinu traži zalog opredjeljenju i vječitom spasu svomu. Ovo će biti i povodom, da se je sveta kuća, u kojoj se je Majka Božja rodila i othranila, u prenosu svom ustanila u Hrvatskoj na Trsatu. Kasnije prenesena bi doduše u Italiju u Loreto, no ostala nam na domaku, jer nije daleko onamo. Nijesmo doista smjeli zaostati, kad se je radilo o tom, da se na tom tako svetom mjestu, u najbližoj blizini one svete kućice, podigne slovjenским našim apostolima nov spomenik slave i poštovanja. I zaista, Slovjeni su poslušali glas našeg biskupa, pa se u kratko vrijeme medju njima sakupila potrebna svota za kapelicu. Kapelica bila je do g. 1897. potpunoma uređena, pa je bio Strossmayer pozvan, da ju dne 5. srpnja i. g. posveti. On se zahvalio na toj počasti radi svoje poodmakle dobe, zamolio ja vrhbosanskog nadbiskupa Josipa Stadlera, da on to obavi. Ujedno pozvao je svoje vjernike, da u što većem broju onamo hodočaste pa da tamo pred sv. kućom nazaretskom i pred žrtvenikom svetih naših apostola preporučé Isusu, Majci Božjoj i sv. Apostolima čitavu crkvu katoličku i sav narod svoj, sve obitelji svoje i sami sebe. To se doista i ispunilo. Narod iz naših strana pohrlio je u obilnom broju onamo, te prisustvovao lijepoj svečanosti, posveti naime kapelice, koja je na talijanskom tlu, najviše zaslugom biskupa Strossmayera podignuta u čast našim svetim apostolima. „O dragi sveti Ćirile i Metodije, blaženi slavenski apostoli, koji ste Bogu Oteu osobito ugodni bili, u vašu možnu zaštitu privadjamo mladež našu, djecu našu i obitelji naše, da se po milosti vašega apostolstva vjeri katoličkoj podpuno nauče i u njoj tako učvrste, da ih nikakva napast u vjeri uzdrmati, nikakvo obećanje, mamljenje ili prietnja od nje odvratiti ne može. Ponizno Vas molimo, da se stavite pred lice milostiva Boga ter gorljivo zaprosite uje-

dinjenje svih slavenskih grana u jednoj te istoj crkvi, kojoj je vidljivom glavom sveti Petar po svom nasljedniku rimskom papi, za da se tako u svih dielovih Slavenstva prava kršćanska učenost razgrani i svjetlost ponašanja što boljma udomi! Tvoja je volja bila, a naša radost, Tebe, o Isuse, u slavenskom jeziku hvaliti. Pred tebe se o milosrdni Spasitelju skrušena srdeca prostiremo. moleć te, da se po neizmjernom milosrdju tvom smiluješ narodu slavenskomu i da u sredini njegovoj izkoreniš svako razkolništvo i svako krivovjerstvo, ne bi li se tako sva njegova plemena i sve obitelji u krilu jedne majke svete crkve božje snašla!“

Nadošlo što prije to žudjeno vrijeme i doneslo slovjenskim narodima bolju, sretniju budućnost!

Zaključak.

Bilo je lijepo poslije podne jedne nedjelje u svibnju. Sjedio sam s biskupom Strossmayerom u vrtu, što se prostro do njegova dvora. Sav je zrak opojno mirisao, jer je raznobojno grmlje procvvalo i oko nas otvorilo svoje šarene glavice mnogo mirisavog cvijeća. Nad nama raskrililo je prostrane grane razno drveće, listići bili još prozirni, pa bi se izmedju njih ipak prošuljala koja sunčana zraka i obasjala šareno cvijeće kraj puta. Nebo bilo je sjajno modro, nijednog oblaka nije bilo na njem, a njegova boja lijepo je pristajala svjetlom zelenilu drveća i male livadice što se širila pred nama, i koju su lijepo obrubljivale staze, posute bijelim pijeskom. Negdje u grmu javljao se slavulj, no prekinuto. Sad sad zabiljisao glasno, iz sveg grla, a najedared zašutio, vidjelo se, njegovo doba nije još došlo. Na večer i u jutru, kad svagdje zavlada mir, onda su njegove pjesme dulje, čuvstvenije.

Srce moje obuzimalo neko zadovoljstvo i veselje. Bilo mi je drago, što sam bio tako sretan, da sam sjedio uz biskupa, čiju sam sliku već od svoje mladosti u srcu nosio, pa mogao mirno uživati u njegovoj blizini i njegovu razgovoru. Godine pognule su već malo

njegov uspravni stas, ali lice mu još uvijek svježije, koža malo nabrana, a boja zdrava. Niz visoko čelo padala mu rijetka sijeda kosa, a kad se okrenuo prama meni, zagledao sam u njegovo oko, oko blago, kao oko matere, iz kojeg je sjevala plemenština i ljubav i reč bi, da se u njem zrcalila sva njegova velika duša.

Bila nedjelja, pa je vrt oživio. Ljudi prolazilo mimo nas i uživali ljepotu svibanjskog dana u krasnom biskupovu vrtu. Svetačno odijelo, slikovite narodne nošnje sve to se lijepo izmjenjivalo medju onim zelenilom. Biskup je našao za svakoga prijaznu riječ, nijedan nije prošao, a da se ne bi kod njega zaustavio. Dakako djece bilo najviše, ta bi dotrčala k biskupu, ljubila mu njegovu dobrotvornu ruku, a on se šalio s njima, gladio im kosu i blagosivljao ih. Dolazili i siromasi i njih je primao s jednakom ljubavju i darivao ih. Činilo mi se, da su svi ti ljudi, odlični i siromasi, velika obitelj, a biskup njihov otac, otac blag i dobar, koji privija sve na očinsko srce i ne poznaje medju njima razlike. A ta je obitelj velika, stanuje širom naše domovine, ta je obitelj sav hrvatski narod, kojemu je on dobar otac. Sjetio sam se kod te zgode biskupovih riječi, što ih je on napisao o svećeniku, a koje se mogu u prvom redu na njega samoga protegnuti. On kaže: „Svećenik dobar, svećenik, koji zna i osjeća, da mora ljubiti puk svoj onom istom ljubavlju, kojom ga je Isus ljubio, svećenik koji svaki dan revno vrši najsvetija djela milosrdja duševnoga, nije moguće da se ogлуši na nužde tjelesne puka svoga. On nosi puk, osobito pako sirotinju u duši svojoj. Čim je veća nužda, tiem je ljubav njegova veća. Zato je vazda bilo i biti će najodličnije preimućstvo plemenite duše svećeničke, da prvi narodu svomu i puku svomu u svakoj nuždi u pomoć priteče, samoga sebe i imanje svoje, pače i dušu svoju rada za stado žrtvuje.“ (Glasnik 1874. str. 20.) —

A to je biskup činio od početka pa čini i danas. Žrtvovao se on svomu narodu, ljubio je svoju domovinu i svoj narod svim žarom srca svoga. Rodoljubno njegovo srce kucalo mu vazda za onu grudu zemlje, u kojoj je ugledao svijetlo božje. Mnogo bi se moglo pripovijedati, koliko se je on trudio, da bude naša domovina sretna, kako je svim silama podupirao svaki rodoljubni pothvat, kako je svojom riječju, svojim radom i svojim imutkom radio oko boljka hrvatskog naroda. Bilo ih je, a ima ih i danas, koji su njegov rad krivo shvaćali, koji su ruglu izvirgavali njegovo plemenito nastojanje, ali Strossmayer je sačuvao časno i pošteno ime, što više vriedi nego i sam život. „To je Bog pod osobitu zaštitu svoju i pod zaštitu naše svijesti tako postavio, da nam bez naše vlastite krivnje nitko na svijetu to oduzeti ne može“. On sam kaže: „Ja se u milost božju ufam, da ću ime, čast i poštenje svoje do posljednjega daha duše svoje čisto i neporočno uzdržati; to sam ja dužan Bogu svomu, svetoj crkvi i uzvišenom zvanju; to sam ja dužan narodu svomu, komu, ako ništa drugo ostaviti ne mogu, ostaviti mu barem mogu čisto i neporočno ime svoje, to sam ja dužan samomu sebi i onomu sudu, komu svaki čas u susret idem“. — (Glasnik 1891. str. 57). Bilo je od vajkada tako, ne samo kod nas, nego i kod drugih naroda, da mnogi nijesu mogli, a niti htjeli razumjeti svojih velikana i svojih dobročinitelja. Dašto, da je i našem biskupu mnogo puta zaplakala plemenita duša, kad je vidio, kako navaljuju na njeg baš oni ljudi, koji bi mu morali najviše zahvaljivati, no to ga nije odvrnulo od one staze, kojom je pošao na početku svog biskupovanja. Sam kaže: „Svima onima, koji na mene javno navaljuju, iz svega srca opraštam, a nek i oni meni oprostite, što svijest i osvedočenje svoje ne mogu ter ne mogu

pod ičiji drugi zakon i pod ičiju drugu stegu podvrći, nego samo i jedino pod zakon i pod stegu božju i pod zakon i pod stegu svetoga apostolskoga i svećeničkoga zvanja i opredieljenja svoga.“ (Glasnik 1892. str. 55.) Njegovo plemenito nastojanje znat će tek naši potomci dostojno ocjeniti, a što je bio Strossmayer Hrvatima pojmiti ćemo tekar onda, kad ga već ne bude.

Ali ne samo Hrvati, Strossmayeru bit će zahvalan i sav slovjski svijet. Njegovo je srce kucalo i kuca za sve slovjske narode, njegovo oko pratilo je budno svaki pojav u slovjskom svijetu. K njemu utjecala su se sva slovjska plemena, pa je on kod njih gotovo veću ljubav i privrženost stekao, nego u svojoj rodjenoj zemlji. Poimence bili su mu južni Slovjeni sreću prirasli. Koliko je on radio za slogu Hrvata i Srba, već sam prije spomenuo, a da su i Slovenci i Bugari kod njega nalazili pomoći i utjehe, ne treba na pose spominjati. Među braćom Slovincima našao je neograničeno štovanje, gotovo nema bolje slovenske kuće, u kojoj ne bi visjela njegova slika. Oni ga drže za svoga, ako je sloga Hrvata i Slovenaca u zadnje vrijeme tako lijepo napredovala, zahvaliti je u prvom redu Strossmayeru. On je ona točka, koja zbližuje ta dva bratska i susjedna naroda, on je navjestitelj bolje, uzajamne budućnosti.

Strossmayerovo ime izgovaraju s poštovanjem ne samo slovjski narodi, njega poznaje i sav prosvijetljeni svijet. Prigodom sabora vatikanskoga (god. 1869/70.) izašao je na glas kao prvi govornik svega kršćanstva, pa se može kazati, da mnogi od nas udaljeni narodi nas Hrvate tek po njem poznaju. Njegovo je ime veliko u katoličkom i učenom svijetu, a štiju ga tako u Rimu, kako u Francuskoj, Rusiji, pače i u Americi.

Sve to strujilo je u mojoj duši, kad sam s biskupom sjedio u njegovu vrtu. Osvjedočen sam bio, da je Stressmayer velik, a njegove veličine ne će mu moći ugrabiti neprijateljska zloba. Djela njegova govore, život njegov svjedoči, srce njegovo pokazuje, da se nije ni za vlas udaljio od svog gesla: „sve za vjeru i domovinu“.

Navršila se eto pedeseta godina njegova biskupovanja. Dobromu nebeskomu Ocu ne možemo se dosta zahvaliti, što nam je našeg biskupa tako dugo uzdržao. „Bog dugovječnost i starost poklanja, da svoju milost prama ljudem ukaže, ali ujedno, da u njoj liepih kripotih izgled mladjemu naraštaju pruži“. (Katolički list, 1858. str. 74). Tako je i tu providnost Božja radi odredjenih ciljeva, a jamačno na dobro našega naroda, tako dugo uzdržala biskupa, a sudeći na ljudsku, ne kani nam ga još tako brzo ugrabiti. Neka bi bili ti dani časne i visoke biskupove starosti, spokojni i mirni, obasjani iskrenom ljubavi i privrženosti svega hrvatskog naroda.

Sunce počelo se nagibati k zapadu, i zlatilo je svojim sjajnim zrakama visoke zvonike djakovačke crkve, kad sam ostavio ugodno mjestance u biskupovu vrtu i sproveo ga u njegove dvorove. Stupao sam s nekim osobitim poštovanjem kraj dobroga biskupa, a srce bilo mi je puno, razdragano, duh poletan i obodren. Nijesam mogao da svrnem pogled s njegova vedra lica. Na njem počivao je neki blažen mir, a oko usta igrao laki smiješak, koji se nije izgubio čitavog poslije podne. I sad kao da ga vidim, a ne ću ga zaboraviti nikada.

Sadržaj.

	Strana
Mjesto pripomenka	5
Iz života biskupova	12
Strossmayer, biskup	22
Strossmayer, osnivač jugoslavenske akademije i hrvatskog sveučilišta	33
Gradnja stolne crkve u Djakovu	39
Strossmayer, učitelj svomu narodu	58
Strossmayer, nasljednik sv. Metodija na biskupskoj stolici srijemskoj	66
Zaključak	72

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000076344

Cijena knjigama,

koje je izdalo književno društvo sv. Jeronima, a mogu se još kupiti: u Dubrovniku kod Pretnera, na Rijeci kod P. Balbi, u Senju kod Deyčica i dr. i I. Hreljanovića, u Spljetu kod Mompurga, u Varaždinu kod Stiflera i Streihera, u Križevcu kod Neuberga, u Zagrebu kod odbora, u kući društvenoj, Trenkova ulica br. 1, u knjižari Dioničke tiskare (jugoslav. akademije), u knjižari Kugli i Deutsch, u sveuč. knjižari Rob. Anera, u knjižari Strmeckia, Ivančića i Hribara, u Metkoviću kod Ante Nikolaeza, trgovca.

- Životinje. Diel III. i IV. Napisao prof. Šebianović. (Sa sl.) 20 nč.
 Životinje. Diel V., VI., VII. i VIII. Napisao D. Trstenjak. (Sa sl.) 20 nč.
 Životi svetaca i svetica Božjih. Napisao dr. Fr. Iveković. Za mjesec lipanj do prosinca. 20 nč. svaki svezak.
 Mijat Briguša, pripovijest za puk. Napisao Drag. Stražimir (Sa 2 sl.) 20 nč.
 Pripovijesti iz povjesti hrv. iz okolice križevačke. Od D. Ferkića. 10 nč.
 Ratarstvo za puk. Napisao Drag. Stražimir. 20 nč.
 Večernji razgovori o sv. obredih kat. crkve. Napisao Gj. Šmončić. 10 nč.
 Govodarstvo. Napisao M. Kučerjak. 20 nč.
 Opis zemalja, u kojih obitavaju Hrvati. Od Vj. Klaića. I., II., III. Po 20 nč.
 Domaća perad ili živad. Priredio Andrija Hajdinjak. 15 nč.
 Vjekopis biskupa tršćanskoga Dobrile. Od Cvj. Rubetića. 15 nč.
 Supruga (žena) prava kršćanka. Za puk napisao Isidor F. Paulić. 15 nč.
 Nauk o domaćem uzgoju. Napisao Ferdo Filipašić. 20 nč.
 Krmdarstvo ili kako valja svinje gojiti. Napisao Nikola Vezic. 10 nč.
 Kovačeva Barica. Seoska pripovijest. Napisao Dragutin Lihl. 20 nč.
 Pripovijesti iz hrvatske povjesti. Od Vj. Klaića. I., II. i III., po 25 nč.
 Svilogojsvo za puk. Napisao Stjepan Mažuranić. (Sa 23. sl.) 15 nč.
 Živinski liečnik. Napisao Ivan Jagić. (Sa 9 sl.) 30 nč.
 Stolina crkva u Djakovu. (Sa 3 slike.) 1 for.
 Pripovijetke za puk Lava N. Tolstoga. I. i II. sv., svaki 20 nč.
 Zbirka korisnih pouka u kućanstvu i gospodarstvu. I. K. Cerovski. 30 nč.
 Dobro diele. Dobar mladić. Dobar muž. Od Cvjetka Grubera. 30 nč.
 Grof Borovački. Pripovijest od J. Zorića. 50 nč.
 O pristojnom ponašanju i o čistoći. Za puk napisao J. Kotarski. 15 nč.
 Opis naše zemlje. Sastavio Lovro Matagić. (Sa 12 slika.) 30 nč.
 Jagica i Mijo. Slika iz seoskoga i obrtničkoga života. Od J. Zorića. 40 nč.
 Pobožna duša. Napisao I. K. Pagani. Preveo Stjepan Korenić. 40 nč.
 Fabiola ili drevni kršćani. Od I. Gojtana. 15 nč.
 Molitvenik za hrvatski puk. Od Kanižlića. Nevezan 1 for.
 Segregacija u Jurjevici. Pučka pripovijest od J. Zorića. 30 nč.
 Lučba za puk po Vertoveu. Priredio L. Matagić. 35 nč.
 Čovjek od rođenja do ženitbe i II. sv. od ženitbe do smrti. Po Albanu Stolu priredio Stjepan Korenić. Svaki 15 nč.
 Život g. Isusa Krista. Od nadbisk. J. Stadlera. Knj. I., II. i III. po 40 nč.
 Majstor Adam. Pripovijetka od V. Novaka. 25 nč.
 Vračara Klara. Od I. Lepušića. 30 nč. — Stitite životinje. 10 nč.
 Okovi. Napisala Milena Š. Pokupska. 30 nč.
 Magnetizam i elektricitet. Napisao Oton Kučera. (Sa 42 sl.) 25 nč.
 Život bl. djevice Marije. Napisao dr. Josip Pazman. Sv. I. i II. po 40 nč.
 Pripovijesti iz bosanskog života. Napisali Osman Aziz. 15 nč.
 Domaća ljekarna. Napisao Škender Horvat. 30 nč.
 Stari Slaveni. Povjesničke crtice. Sastavio Julius Gollner. 35 nč.
 Ruža. Pripovijest od J. Zorića. 30 nč.
 Uputa u ratarstvo. I. (Sa 71 sl.) M. pl. Eysenthal i Ot. Frangeš. 50 nč.
 Slike i uspomene sa sela. Napisao Janko Barle. 60 fil.
 Život sv. Josipa. Napisao dr. Josip Pazman. 60 fil.
 Josip Juraj Strossmayer. O pedesetgodišnjici njegova biskupovanja napisao Janko Barle. 40 fil.